

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

LIVET EFTER BARNDOMEN

**EN KVALITATIV STUDIE OM DET FÖRBEREDANDE ARBETET MED ENSAMKOMMANDE BARN INFÖR VUXENLIVET UTIFRÅN
SOCIALARBETARENS PERSPEKTIV**

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Vårtermin 2022
Författare: Simon Haraldsson & Dmitrij Johansson
Handledare: Charlotte Melander
Antal ord: 19 936

Abstract

Ensamkommande barn och ungdomar är en grupp som är utsatta och sårbar på grund av de bakgrundsfaktorer såsom fattigdom, separation från familj, krig och förföljelse vilket ställer stora krav på samhällets stödinsatser. Övergången till vuxenlivet omfattas av stora förändringar där föräldrar spelar en avgörande roll, något som saknas i ensamkommande barns liv. Syfte med denna kvalitativa studie att undersöka hur socialarbetare i Göteborg och dess kranskommuner arbetar med att förbereda ensamkommande barn inför vuxenlivet samt hur uppföljningen ser ut. De förutsättningar och resurser som socialarbetare anser att dessa barn behöver för att vara förberedda inför livet som ung vuxen identifieras. Att bli vuxen är en komplicerad process där "vuxenblivande" kan definieras på olika sätt. Därför undersöks socialarbetarens perspektiv på "vuxenblivande"; hur de definierar detta begrepp och vad det innebär att bli vuxen. Teori om socialt kapital, resiliens samt vuxenblivande appliceras för att besvara undersökningens syfte och frågeställningar. Undersökningens urval består av barnsekreterare och boendepersonal på HVB-hem som arbetar med ensamkommande barn.

Studien visade att innebörden vuxenblivande varierade bland tidigare forskning, teoretiska utgångspunkter, de intervjuade samt den juridiska beskrivningen. Tidigare forskning har konstaterat att ensamkommande barn är en särskilt utsatt grupp med ett stort vårdbehov som kräver individanpassad vård vilket vår studie bekräftade. Resultaten från denna studie bekräftar att målgruppen ofta ställs inför svåra situationer med högre krav än jämnåriga födda i Sverige både under och efter vårdperioden. Vidare finns det indikation på att den ändrade utlänningslagen lagen (2016:752) inneburit en ytterligare osäkerhet kring barnens framtid. Normalisering och integrering är centralt för en god vuxenblivandeprocessen liksom betydelsen av att skapa tillit mellan ensamkommande barn och socialarbetare samt vem tar rollen som nyckelperson i barnens liv.

Nyckelord: Ensamkommande barn, flyktingar, övergång till vuxenlivet, resurser och kompetenser, socialt kapital

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Problemformulering	6
1.3 Syfte	7
1.4 Frågeställningar	7
1.5 Avgränsningar	8
2. Begrepp, definitioner och kontextuell information	9
2.1 Vad är flyktingstatus och vilka är ensamkommande barn	9
2.2 Myndigheternas roller	10
2.3 Juridiska förändringar	10
2.4 Normaliseringsprincipen	11
3 Tidigare forskning	12
3.1 Juridiska begränsningar och åldersbegränsning	12
3.2 Övergången till vuxenlivet	13
3.3 Potentiella riskområden för ensamkommande barn	14
4. Teoretiska utgångspunkter	17
4.1 Socialt kapital	17
4.2 Vuxenblivande	20
4.3 Resiliens	21
4.3 Sociala normer	22
5. Metod	24
5.1 Metodval	24
5.2 Urval	24
5.3 Genomförande av intervjuer	25
5.4 Bearbetning av intervjuer och empiri	25

5.5 Forskningsetiska övervägande	26
5.6 Reflektion kring tillförlitlighet och genomförbarhet	27
5.7 Metoddiskussion	29
5.8 Arbetsfördelning	30
7. Resultat och analys	32
7.1 Socialarbetarens perspektiv	32
7.1.1 Det stora vårdbehovet	32
7.1.2 Svårigheter i arbete med ensamkommande barn och unga vuxna	35
7.1.3 Förväntan på de ensamkommande	38
7.2 Normalisering/Integrering	39
7.2.1 Sociala normer och social inkludering	39
7.2.2 Kritisk hållning till normalisering/Integrering	41
7.3 Vuxenblivande processen	42
7.3.1 Flytta utan återvändo	43
7.3.2 Framtidsplanering	45
7.4 Etablering av sociala relationer	49
7.4.1 Samarbete och tillit	49
7.4.2 Skapandet av socialt kapital	51
7.4.3 Social kompetens	57
7.4.4 Uppföljning och utvärdering	58
8. Slut Diskussion	62
Källhänvisning	66
Bilaga 1:	72
Bilaga 2 Intervjuguide:	74

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Det finns många omständigheter och anledningar som leder till att människor lämnar sitt hemland. För Sverige, liksom många andra länder, har invandring en lång och komplex historia där invandring har varit central för landets utveckling till det moderna och rika land det är idag (Migrationsverket 2021). Emigranternas historia av krig, förföljelser eller konflikter gör att olika delar av samhället ställs inför utmaningar för att ta hand om. En ytterligare utmaning är de minderåriga som anländer utan sällskap av vårdnadshavare, de ensamkommande barnen. Ensamkommande barn är extra utsatta och sårbara på grund av deras bakgrund som fattigdom, krig och förföljelse vilket ställer stora krav på stödinsatser. Ungas tidigare upplevelse samt inte sällan en svår och dramatisk resa till mottagandelandet är uppenbarligen mycket påfrestande och leder i många fall till psykisk ohälsa (Dalman & Hollander 2020). På grund av politiska, juridiska, ekonomiska samt globala förändringar har utmaningarna med att tillgodose ensamkommande flyktingbarns behov ökat. Till exempel ställs ensamkommande unga vuxna idag inför en mer komplicerad asylprocess jämfört med tidigare asyllagstiftning (Hedlund 2018). Risken finns att målgruppen erhåller försämrat individanpassad stöd (Ibid.). Den nya utlänningslagen har bland annat försvårat för ensamkommande barn att återförenas med sin familj. En lång asylprocess och tillfälliga uppehållstillstånd bidrar till ökad stress och psykisk ohälsa (Hedlund 2018). UNICEF har dessutom identifierat brister i Sveriges hantering av ensamkommande barn i avseende exempelvis samordningen av insatser sedan den nya utlänningslagen infördes (UNICEF 2022).

Under den så kallade flyktingkrisen 2015 i samband med Syrienkriget samt situationen i Afghanistan anlände ett stort antal ensamkommande barn till Sverige. Krisens utmaningar fick långtgående följder för Europa och Sverige som medförde reformering av de europeiska nationernas politiska riktlinjer för invandring (Riksrevisionen 2017). Senaste åren har dessa reformer och invandringsrestriktioner samt även Corona-pandemin försvårat för människor som flyr att komma till Sverige vilket medfört kraftigt reducerad invandring. Rysslands invasion av Ukraina i februari 2022 har lett till den största flykten från ett land i vårt närområde och Europa sedan kriget i f.d. Jugoslavien på 90-talet och andra världskriget. Denna flyktingvåg

kommer med stor säkerhet att innebära att socialtjänsten på nytt kommer att ställas inför nya utmaningar i sitt arbete med ensamkommande barn.

Studier har visat att på en högre risk för psykisk ohälsa bland de ensamkommande barnen (Eide & Hjern 2013). Ångest, depression och PTSD är dessutom vanligare och mer bestående i denna grupp av barn jämfört med barn som kommit med föräldrar (eller andra vårdnadshavare) och barnen i mottagarlandet (Jensen, Skårdalsmo & Fjermestad 2014). Ensamkommande barn är därmed i särskilt behov av psykosocialt stöd (Kennya & Loughryb 2018), är mer benägna att vara socialt exkluderade på grund av sociala normer och språkhinder (Kukkao & Wernsjö 2016). Tidigare forskning visar att målgruppen möter svårigheter att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden (Manchias et al. 2019). Därför är det relevant att undersöka hur den offentliga sektorn förbereder målgruppens övergång från barndom till vuxenlivet.

1.2 Problemformulering

Ensamkommande barn och unga vuxna är en särskild sårbar grupp och behöver särskilda insatser för att kompensera för den omvårdnad och stöd som en vårdnadshavare förväntas bidra med (Socialstyrelsen 2020). Som en del av dess uppfostran ska ensamkommande barn förberedas inför "ett självständigt liv i samhället" (Barnombudsmannen 2021).

I transitionen från barn till ung vuxen vid 18 års ålder så mister individen kontakt med sin barnsekreterare och de mister även resurser som de har som barn, såsom god man eller särskild förordnad vårdnadshavare (Hedlund 2018). Denna transition är en kritisk period för målgruppen. Till skillnad från barn som blir vuxna och har en vårdnadshavare, blir det ensamkommande barnet återigen utan det sociala skyddsnätet en vårdnadshavare tillhandahåller. Man eftersträvar att förbereda de ensamkommande ungdomar till ett så självständigt vuxenliv som möjligt men tiden för förberedelse kan vara kort (SBU 2018). Kommunerna har ett stort ansvar att säkerställa att barns basala behov såsom hygien, städ, och mat blir tillgodosedda (SKR 2021). Kommunerna bör möjliggöra en säker framtid för ensamkommande barn och unga vuxna genom att bland annat säkra boendesituation, utbildning, samverka med organisationer (Röda Korset 2020). För att säkerställa förutsättningar för hållbara och långsiktiga insatser föreslås även att ett nationellt samordningsuppdrag för frågor som rör målgruppen skapas (Ibid.). Frågan uppstår om vad vuxenblivande egentligen är. Vad innebär förberedelse inför vuxenblivande i samhället idag? Vilka förutsättningar skall

uppfyllas för att bli självständig och vad betyder det att vara självständig idag? Dessa frågor är intressanta att undersöka närmare.

Övergången till vuxenlivet omfattas av stora förändringar där föräldrar vanligtvis spelar en stor roll. Men på grund av avsaknaden av viktiga nyckelpersoner (föräldrar och andra betydelsefulla vuxna) är det därför särskilt angeläget att undersöka hur myndigheter och organisationer arbetar med målgruppen. Målgruppen möts av olika rättsliga och politiska hinder, som exempelvis långa väntetider på uppehållstillstånd, men hur kan socialarbetare underlätta för ungdomarna i deras övergång till vuxenlivet trots dessa hinder? Vilka är myndigheternas strategiska mål gällande förberedandet av målgruppens övergång till vuxenlivet? Eftersom ensamkommandes situation präglas av många inblandade parter såsom myndighetspersoner, socialtjänst, gode män och boendepersonal är det viktigt att studera hur de tillsammans samordnar insatser som skall förbereda målgruppens övergång till vuxenlivet.

1.3 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur socialarbetare i Göteborg och dess kranskommuner arbetar med att förbereda ensamkommande barn inför vuxenlivet samt hur uppföljningen ser ut efter avslutad vård. Vidare är syftet att identifiera vilka förutsättningar och resurser som socialarbetarna anser barnen är i behov av för att vara förberedda inför livet som ung vuxen. Slutligen undersöks socialarbetarens perspektiv på ”vuxenblivande”; hur de definierar detta begrepp och vad det innebär att bli vuxen.

1.4 Frågeställningar

- Vilka kompetenser krävs och vilka villkor måste vara uppfyllda för att ensamkommande barn ska vara förberedda inför livsfasen vuxenblivande enligt socialarbetare?
- Hur kan ensamkommande barn mellan 14–18 år på bästa sätt förberedas inför livet som ung vuxen med hjälp av socialarbetare?
- Hur definierar socialarbetare “vuxenblivande”?

1.5 Avgränsningar

Studien avgränsas till socialsekreterare för barn och unga, chef för hem för vård och boende (HVB-hem) samt boendepersonal från HVB-hem i Göteborg och dess kranskommuner. Alla valda deltagare har erfarenheter med att arbeta med ensamkommande barn och unga mellan 14–18 år.

2. Begrepp, definitioner och kontextuell information

För att förstå den värld ensamkommande barn befinner sig i behövs vissa begrepp och definitioner förklaras, vilket görs under rubrikerna “vad är flyktingstatus och vilka är ensamkommande barn”, “myndigheternas roll”, “juridiska förändringar” och “sociala normer och normaliseringsprincipen”.

2.1 Vad är flyktingstatus och vilka är ensamkommande barn

Asylsökande är utländska medborgare som söker i skydd i Sverige mot förföljelse men vars ansökan fortfarande behandlas av Migrationsverket och/eller Migrationsdomstolen (Statistikmyndigheten SCB 2016). Efter att en ansökan om asyl beviljas räknas den personen som ”flykting” enligt 4. Kap. 1 eller 2 § utlänningslagen (2005:716). Flyktingstatus innebär att man uppfyller kraven i FN:s konvention om flyktingars rättigheter, den så kallade “Genèvekonvention”, vilket innebär att man har oftast rätt till 3 års uppehållstillstånd (Migrationsverket 2021). Ett annat sätt utländska medborgare kan beviljas uppehållstillstånd är av humanitära skäl som betyder att en utvisning bedöms vara orimlig eller stötande (Asylrättscentrum 2021). Man har även rätt till sociala, hälso- och sjukvårdsförmåner exempelvis i form av ekonomiskt bistånd eller akutboende. Socialtjänsten bär ansvar över samtliga områden, vilket omfattas av socialtjänstlagen annars känt som SoL (Utrikesdepartementet 2005).

Enligt lagen om mottagande av asylsökande, är en person som kommer till Sverige utan sin familj och är yngre än 18 år när denne söker om asyl, räknas som ”ensamkommande flyktingbarn” (Statistikmyndigheten SCB 2016). Dessa barn, som är under 18 år, definieras således som ensamkommande och behöver särskilda insatser för att försöka kompenseras för den omvårdnad samt stöd som en vårdnadshavare förväntas bidra med (Socialstyrelsen 2020).

Ett viktigt begrepp för att bättre förstå studien är vår definition av “ensamkommande unga vuxna”. Denna definition används i arbetet för att beskriva personer som kom till Sverige som ensamkommande barn och är mellan åldersspannet 18–30 år. Begreppet sammankopplar beskrivningen av ensamkommande barn med definitionen av unga vuxna vilket gäller personer mellan ca 16–29 år (Folkhälsomyndigheten 2022).

2.2 Myndigheternas roller

Det finns många aktörer som tillsammans tillgodoser ensamkommande barns behov. Ansvaret för ensamkommande barn är mångfacetterat och uppdelat mellan Migrationsverket, länsstyrelsen, kommunen, regionen samt Socialstyrelsen (Länsstyrelsen 2022). Genom delegering från dessa instanser utreder socialtjänsten barnens placeringsform, behov av stöd och andra möjliga insatser samt ansvarar för uppföljning. Eftersom barnen är i behov av kontinuerlig vuxenomsorg utses en god man eller särskild förordnad vårdnadshavare för det juridiska ansvaret (Ibid.). Det är socialtjänsten som ansvarar för ansökan om en särskild förordnad vårdnadshavare när barn har fått uppehållstillstånd (SKR 2021). Gode man motsvarar vårdnadshavares och förmyndares juridiska ställning kring personliga förhållanden och övriga angelägenheter (Socialstyrelsen 2020).

Myndigheterna spelar en stor roll i barnets liv och är de organ som fattar många av de beslut som rör barnet. Utöver detta upprättar socialtjänsten även vårdplaner och genomförandeplaner som följs upp kontinuerligt genom kontakt med god man, barnet, boendet, skolan och andra aktörer involverade i barnets liv (Socialstyrelsen 2020). Socialtjänsten har ett ansvar att aktivt leta efter barnets anhöriga och barnet stöds i arbetet med att ta kontakt med hans föräldrar och anhöriga (Ibid.). Eftersom barnet behöver särskilt stöd för att integreras i det svenska samhället ska socialtjänsten även se till att barnet får kunskap om sina rättigheter, ges information om hur samhället fungerar och informeras om vilka resurser som finns (Ibid.). Boendepersonal, socialsekreterare, gode män och andra involverade personer är viktiga nyckelpersoner för barnets vägledning i samhället och vuxenlivet. Socialtjänstens uppdrag kan därför innefatta att hjälpa ungdomen att knyta kontakter med nyckelpersoner (Socialstyrelsen 2020). När barnet blir juridiskt vuxen är det även socialtjänsten som bedömer hans behov av eftervård då flera insatser såsom bostadplacering avslutas (Ibid.). Denna bedömning är viktig eftersom barnet har juridiskt övergått till vuxen asylsökande eller person med erhållet uppehållstillstånd.

2.3 Juridiska förändringar

En konsekvens av en ökad invandring till Europa 2015 infördes en tillfällig lag (SFS 2016:752) som blev permanent verkställd juli 2021 (2018/19; Sfu26). Den tillfälliga lagen syftade till att minska asylinvandringen till Sverige. Genom den tillfälliga lagen minskades asylströmmen till

den miniminivå som krävs enligt EU-rätten och internationella konventioner (Prop 2015/16:174). Lagändringen betyder att de asylsökande med beviljad asyl inte längre får permanent uppehållstillstånd utan istället tillfälligt uppehållstillstånd som gäller i tre år. Därefter får asylsökande ansöka på nytt om förlängt uppehållstillstånd. Syftet med tre års uppehållstillstånd är att barn och unga skulle få mer tid till att göra klart gymnasiestudier (Hedlund 2018). Ändringen betyder en otydlig framtid för barnen då det finns alltid en risk för avslag av ansökningar om förlängt uppehållstillstånd. Vidare innebär ändringen att ungdomarna, som har inte hunnit klara sina gymnasiestudier, har lägre sannolikhet att få permanent uppehållstillstånd (Prop 2015/16:174).

Brendler-Lindqvist beskriver att ständig osäkerhet och långa väntetider för ensamkommande barn har visat att barn och unga mår sämre (2004). I stora drag innebär asylprocessen stora utmaningar, frustrationer och en lång väntetid för ensamkommande barn. Vidare riskerar ensamkommande unga vuxna att förlora rätten till god man eller förordnad vårdnadshavare efter de har fyllt 18 år (Lag 2005:429). Därutöver riskerar ensamkommande barn att förlora samtliga beviljade insatser efter att de har fyllt 18 år, då kommunen inte är skyldiga att ge insatser till de som har blivit 18 år eller äldre. Det beror på att insatser enbart ska omfatta ensamkommande barn och unga som är under 18 år (Lundberg & Dahlquist 2012).

2.4 Normaliseringsprincipen

Normaliseringsprincipen används av kommuner som ett verktyg för att skapa levnadsvillkor för de ensamkommande barnen som ligger så nära de normala som möjligt (Socialstyrelsen 2020). Normalisering är kopplat till rättigheter och resurser där alla ensamkommande barn i Sverige omfattas av samma sociala förmåner som resterande befolkning. För att uppnå normaliseringsprincipen har socialtjänstens ansvar att förse de ensamkommande barnen med tillgång till individanpassade stöd. Normaliseringsprincipen bidrar enligt Socialstyrelsen till bättre mottagande av ensamkommande barn, förbättrar integrering samt säkerställer målgruppens behov av stöd (Backlund 2014). Däremot appliceras normaliseringsprincipen enbart upp tills dess att målgruppen har nått 21 års ålder, därefter har kommunen ingen möjlighet eller skyldighet att bevilja bistånd. Därtill bör det observeras att normaliseringsprincipen kan upphöra redan vid 18 år eftersom villkoret för att få behålla sitt bistånd upp till 21 år är att insatserna beviljas innan barnet fyllt 18 år (Socialstyrelsen 2020).

3 Tidigare forskning

Studiens syfte är att undersöka hur socialarbetare arbetar med ensamkommande barns övergång till vuxenlivet i Göteborg och dess kranskommuner. I detta kapitel redogörs det hur ensamkommande barn själva har upplevt övergången mellan barndom till vuxenlivet, statistik kring målgruppen, juridiska begränsningar och områden där målgruppen verkar vara utsatta.

3.1 Juridiska begränsningar och åldersbegränsning

Kazemis doktorsavhandling har visat hur välfärdssamhället har förändrats från ett mer humant till ett mer restriktivt förhållningssätt kring asylsökandes mottagande till Sveriges välfärd (2021). Människor i asylprocessen är utsatta för restriktioner som hindrar tillgången till basala rättigheter. Kazemis menar att migrerande barn och ungdomar måste få tillgång till grundläggande välfärdstjänster samt en rättssäker asylprocess. Debatten om barn i rättsfrågor har förändrats de senaste åren vilket har återspeglats i politiska beslut och juridiska förändringar. Det har blivit svårare för ensamkommande barn att integrera sig i det mottagande landet. Vuxenvärldens bild av det utsatta barnet som är i behov av skydd har förändrats, numera framställs ensamkommande barn som mer självständiga och halv vuxna individer. I vuxenvärldens förändrade bild ses ensamkommande barn som mer ansvarstagande, resursstarka, lönsamma, produktiva och arbetsförmögna jämfört med tidigare. På grund av denna förändring ställs ungdomarna inför höga krav där de behöver uppnå arbetsmarknadens krav, slutföra gymnasiala studier och uppvisa sin möjlighet att försörja sig själva samt sin familj (Kazemi 2021).

Det strikta försörjningskravet till följd av lagändringar har inneburit att det nästintill blir omöjligt för ensamkommande unga vuxna att hitta en bostad för att t ex möjliggöra återförening med sina anhöriga (Beskow 2018). Kazemi belyste i sin studie skillnaden mellan uppdraget god man med uppdraget att vara särskilt förordnad vårdnadshavare (2021). De barn som har erhållit uppehållstillstånd kan få särskilt förordnad vårdnadshavare som har högre mandat än rollen som god man. Särskilt förordnad vårdnadshavare kan ses som problematisk enligt Kazemi för barn som inte har fått uppehållstillstånd. Problemet skapas av att rollen god man blir att vägleda

och hjälpa ungdomen i hanteringen av en lång osäker väntan på asylbeslut istället för fokusera på att planera sin framtid i Sverige (Ibid.).

3.2 Övergången till vuxenlivet

Sirriyeh & Ní Raghallaigh genomförde undersökningar i England och Irland som identifierar en rad utmaningar och svårigheter med övergången till vuxenlivet (2018). Författarna påstår att ensamkommande barn i Europa överlag har bristande tillgång till välfärdstjänster som ska underlätta övergång till ett självständigt liv. Genom kvalitativ undersökning med ensamkommande minderåriga har studien kommit fram till institutionella, kontextuella och juridiska svårigheter. Befintliga program som skall stödja de ensamkommande barnens övergång till vuxenlivet saknar en stabil och standardiserad grund med tillräckliga ekonomiska och basala resurser. Väsentliga sociala resurser i form av utbildning, anställningsmöjligheter och tydlig samordningsplan ska underlätta övergången till vuxenlivet hos ensamkommande barn (Ibid.). Vidare visar Hedlunds studie att lagstiftningen gällande beslut kring ensamkommande barn och unga är diffus (2018). På grund av dessa brister försvåras Migrationsverkets handläggning med att tolka och fatta beslut i ärenden som rör ensamkommande barn och unga vuxna. Detta kan innebära minskad rättssäkerhet och tilltro till det svenska rättsväsendet samtidigt som barnen får varierade beslut samt längre väntetider (Ibid.).

I en studie av Lalander & Herz undersöktes hur ensamkommande barn i Sverige som har blivit vuxna förhöll sig till övergången mellan barndom och vuxenlivet (2020). Ungas berättelser visade att alla hade framtidsplaner men det förekommer emellertid hinder vilket påverkar dessa planer. Dessa hinder var ofta relaterade till deras familj i hemlandet, men även deras livssituation, vardag och andra utomstående faktorer. På grund av ungdomarnas svåra situation upplevde de svårigheter med att förverkliga sina framtida mål. En socialt och ekonomiskt stabil grund är central för att dessa individer skall kunna förverkliga sina framtidsplaner (Ibid.).

I en annan studie med ungdomar i Storbritannien fann forskarna att unga upplever sig vara vuxna när de har bland annat lämnat föräldrahemmet, slutfört utbildning, är ekonomisk oberoende och har kommit in på arbetsmarknaden (Sirriyeh & Ní Raghallaigh 2018). Däremot varierar tidpunkten för att bli vuxen mellan olika samhällen på grund av att ålder är ett socialt konstruerat fenomen. Ett exempel för denna skillnad mellan olika samhällen har man observerat

i Europa och Australien där övergången till vuxenlivet blivit allt förlängd jämfört med andra kontinenter. Därför spelar en rad socioekonomiska faktorer roll för uppfattningen av vad vuxenlivet innebär, såsom arbetsmarknadens struktur, utbildningsnivå/grad, äktenskapsmönster och samlevnad (Ibid.).

Ett annat fynd från Lalanders & Herz studie var att ensamkommande barn ställs inför fler utmaningar jämfört med jämnåriga barn födda i Sverige (2020). Lägre ekonomiskt kapital och utbildning begränsar chanser till social rörlighet samt minskar handlingsutrymme hos de unga. Barnen i studien beskriver hur Sveriges strikta försörjningskrav för att behålla sitt uppehållstillstånd medför att de tvingas fokusera på sin och sin familjs försörjning s på bekostnad av deras framtid (Ibid.).

I en liknande studie av Söderqvist, Bülow & Sjöblom har ensamkommande individer över 18 år intervjuats, med syftet att få deras perspektiv både under och efter deras placeringen på ett HVB-hem (2017). I intervjuerna framkom det bland annat att barn hade svårigheter med att hantera den mångfald av anpassningar, det vill säga att kunna integreras med det nya samhället och samtidigt bibehålla sin kulturella bakgrund. Exempelvis upplevde ungdomarna svårigheter med att förstå innebörden av att vara svensk vilket de uppfattade som viktigt för att förstå hur man kommer in i sociala kontexter och arbetsmarknaden. Språket var en av de viktigaste faktorerna för att lyckas i det nya samhället.

3.3 Potentiella riskområden för ensamkommande barn

I Backlunds forskningsrapport betonades de vuxnas stöd som avgörande för barnets psykiska välmående (2018). Vikten av att kunna söka kontinuerligt stöd hos vuxna när de mår dåligt, känna trygghet och tillit till de närmsta vuxna är angeläget. Rätt utformade stöd som barnet behöver för att tillgodose dess fortsatta utveckling och hälsa är centralt. Stöd såsom stabilitet, omsorg, skola, en normaliserad tillvaro samt nära relationer till omsorgspersoner är ytterst viktigt att etablera, men också individuellt anpassat stöd, uppföljning, kontakt med anhöriga och sociala nätverket.

Det finns en tydlig kronologisk ålderkategorisering av vad vi definierar som barn eller vuxen. Kaukko & Wernesjö framhäver i sin studie om ensamkommande barn i Sverige förståelse av tillhörighet och delaktighet och att gränserna mellan barndom och vuxenlivet är flytande

(2016). Studien menar att ensamkommande barns delaktighet begränsas under asylsökandeprocessen och att barnen upplever en maktlöshet i beslutsfattandet gällande dem. Det finns en paradoxal delaktighetsbegränsning i det svenska vårdssystemet där självständighet och valfrihet uppmuntras samtidigt som det undanhålls (Ibid.). En annan studie som handlade om begränsningarna av kronologisk ålder som definition hos ensamkommande barn visade att sannolikheten för att PTSD symtom uppkommer i samband med att barnen närmar sig 18 års ålder (Kennya & Loughryb 2018). Enligt forskarna beror det sannolikt på att ungdomarna är medvetna om att deras levnadsvillkor är på väg att förändras. Förebyggande arbete genom att etablera skyddsfaktorer för denna övergång är därför viktigt för individens välmående. Studien beskriver även hur samhällets övergång till vuxenlivet har förlängts och för att hantera detta förlitar sig många ungdomar och unga vuxna på sina föräldrar eller liknande sociala skyddsnät. Denna möjlighet finns inte hos ensamkommande barn och därför är ungdomsgruppen mer utsatt och har ett särskilt behov av vård i 20 årsåldern (Ibid.). Dessvärre framgår det varken i Kaukkos & Wernsjös studie eller i annan forskning hur dessa långsiktiga sociala skyddsnät skapas eller upprätthålls. Det finns få tillförlitliga studier kring hur man säkerställer att de sociala skyddsnäten finns kvar efter barnavårds insatsens slut.

Social exkludering är en annan situation som ensamkommande barn tycks vara mer benägna att utsättas för (Kukkao & Wernsjö 2016). Socialtjänsten bör kunna ta fram förebyggande verktyg som kan minska risken för social exkludering och på så sätt ge barnen möjligheterna att bli mer självständiga när de fyller 18 år. Studien redogör hur viktigt tillförlitlighet och bestående vuxna i barnets omgivning är för att stärka ensamkommande barns delaktighet samt möjliggöra barnets kunskapsintag av information kring deras levnadsvillkor (Ibid.).

I vissa fall har socialarbetare, under de ensamkommande barnens placering, aktivt arbetat för att skapa ett varaktigt socialt skyddsnät som finns kvar efter att barnet fyllt 18 år (Barries & Mendes 2011). Sådana insatser har gett barnen en större sannolikhet att uppnå högre utbildning och behålla sina skyddsnät när de blir äldre. Barnavårdens kvalitet varierar dock och är beroende på vilka specifika lagar som det enskilda barnet täcks av (Ibid.).

Till sist är ensamkommande barns relation till arbetsmarknaden relevant att observera. Det finns indikationer på att vuxna som kom till Sverige som ensamkommande barn möter större svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden, har sämre arbetsvillkor och högre sannolikhet att sjukskriva sig jämfört med vuxna födda i Sverige (Manhicas et al. 2019). Vid jämförelse

mellan de båda grupperna och med samma utbildningsnivå kvarstod problem såsom mer instabilt arbete, högre sannolikhet för diskriminering och sjukskrivning. Studien fann att utbildning kan vara en skyddsfaktor för bättre ställning till arbetsmarknaden och för alla flyktingar, förutom kvinnor som kom till Sverige som ensamkommande barn, verkar högre utbildning ha en mindre skyddseffekt för sjukskrivningar från arbete och låg inkomst (Ibid.).

4. Teoretiska utgångspunkter

Kommande kapitel handlar om studiens teoretiska utgångspunkter “Socialt kapital”, “vuxenblivande”, “resiliens” och “sociala normer” vilka används för att tolka och analysera undersökningens insamlade material.

4.1 Socialt kapital

Begreppet socialt kapital är mångfacetterat med olika definitioner och uppfattningar om vad det innebär (Starrin & Rønning 2011). Grundläggande handlar socialt kapital om att vi människor har resurser i sina sociala nätverk som gynnar oss vid behov. Dessa resurser i form av sociala relationer kan användas på många sätt, uppfylla flera olika syften och kan appliceras på både individ och kollektiv nivå. Enligt det teoretiska perspektivet agerar människor som rationella aktörer utefter det normstyrda sammanhang som personerna befinner sig inom (Ibid.). Enligt teorin är socialarbetets långsiktiga mål med barnavårdsomsorg att utveckla barn till självständiga och aktiva deltagare inom den/de kultur/er som de vill tillhöra (Buer & Fauske 2011).

På en analytisk nivå är den teoretiska utgångspunkten användbar eftersom begreppet synliggör samspelet mellan individer och individens interaktion med samhället (Starrin & Rønning 2011). Arbete med socialt kapital kan beskrivas som en huvuduppgift för socialt arbete eftersom dess syfte är att frigöra och stärka människors sociala och materiella resurser bland annat genom att arbeta med sociala relationer i olika typer av nätverk (Meeuwisse & Swärd 2011). Inkluderande och välfungerande skolor är en viktig skyddsfaktor för barn enligt teorin, där dess kvalitet spelar en avgörande roll för barnets tillgång till socialt kapital (Buer & Fauske 2011). Den sociala arenan är särskilt betydelsefullt för barn som saknar tillräckligt bra omsorg hemma. Möjligheten för dessa barn att bilda minst en viktig relation med en vuxen utanför dess familj är en särskilt stor skyddsfaktor. Dessutom anses goda relationer förebygga uppkomsten av skolproblem för utsatta barn (Ibid.).

Vår kvalitativa undersökning har ett större fokus på individnivå och därför har vi valt att använda oss av relationellt socialt kapital (Starrin & Rønning 2011). Det relationella sociala kapitalet menar att relationer med andra resulterar i att en person får fördelar och resurser, det vill säga ett socialt kapital (Solheim 2011). En individs resurser har ett värde som är beroende

av tidigare investeringar och kan förstås som en typ av sparkapital. Relationellt socialt kapital innefattar tre delar som är positionellt kapital, förtroendekapital och förpliktelse kapital som utvecklas vidare i följande stycken (Ibid.).

Positionellt kapital handlar om att maximera sina investeringar i sociala relationer (Solheim 2011). Det kan göras genom att utveckla kontakter med flera olika sociala nätverk för att därigenom få tillgång till ett diversifierat nätverk av kontakter istället för ett och samma. Genom att investera i sociala relationer i olika sociala kontexter kan man få tillgång till fördelar. Om man har olika nätverk kan de utnyttjas i olika situationer till exempel att man har ett nätverk för att hitta jobb, ett annat för socialt umgänge och ett tredje för att stötta sina studier. För att kunna använda sig av sitt positionella kapital behöver det finnas en viss nivå av tillit mellan båda parter, och därigenom är förtroendekapital en annan viktig aspekt av relationellt kapital (Ibid.).

Förtroendekapital beskriver de resurser och fördelar som en person kan använda för att anses som pålitlig (Solheim 2011). Med andra ord är människors förtroende för någon en form av socialt kapital som kan användas. Att ha förtroendekapital (förtroende) är ofta en förutsättning för att kunna utnyttja sig av ens positionella kapital (tillgång till flera nätverk samtidigt). Den tredje komponenten av relationellt kapital är förpliktelse kapital. Det handlar om att människor har förbindande avtal med varandra och att dessa uppgörelser kan användas på olika sätt. Sådana avtal är ömsesidiga samt kan enbart fungera om alla involverade parter har intresse av relationen. Att bygga tillit och skapa förpliktigande relationer är alltid en process som utgör grundpelaren av relationellt kapital. Sammantaget innebär det att ett ömsesidigt utbyte av resurser skall finnas mellan individer för att skapa en hållbar kontakt i nätverk (Ibid.).

Relationer existerar i olika former och i relationellt kapital kan sociala nätverk vara täta eller tunna (Starrin & Rønning 2011). Med täta sociala nätverk menas en miljö som man interagerar med regelbundet och är relativt stängd för omvärlden. Det rör sig ofta om en grupp vänner eller släktingar där alla i nätverket känner varandra. Exempelvis kan ett tätt nätverk vara arbetskamrater som man jobbar tillsammans med eller personer som bor i närheten av varandra och har samma fritidsintressen. När en person utvecklar sitt relationella kapital i ett tätt nätverk

kallas det för *bonding*. Individens sociala nätverk, olika sociala kontexter, familjerelationer och lokalsamhället anses utgöra viktig del för att skapa känsla av tillhörighet (Ibid.).

I kontrast till täta sociala band syftar tunna sociala nätverk till de relationer man har med människor man har mött vid enstaka tillfällen och sammanhang (Starrin & Rønning 2011). Till skillnad från täta relationer är styrkan av tunna sociala nätverk att man har ett större och mer diversifierat nätverk av kontakter. Därigenom ses tunna, annars känt som svaga, relationer som en viktig förutsättning för att få tillgång till information medan täta eller starka relationer utgör en bas att bygga förtroendefulla och förpliktigande relationer. Att skapa ömsesidig förståelse, preventera konflikter och korsas nätverk i sina svaga sociala relationer definieras som *bridging* (Ibid.). Att få tillgång till sociala nätverk innebär inte per automatik tillgång till systemets resurser (Björnberg 2013). Det krävs stabila nätverk, positiva relationer och struktur som länkar samman individer i systemet. Ju starkare länken mellan individen och det sociala nätverket desto mer tillgång har individen till resurser (Ibid.).

När det kommer till att bygga upp ett relationellt socialt kapital i förhållande till samhällsvården utgörs en stor del av arbetet till att etablera positionellt kapital (Solheim 2011). Genom att utveckla relationer med sina kontaktpersoner inom vård och omsorg kan parterna känna tillit hos varandra samtidigt som individens relationer agerar som ett sorts socialt skyddsnät. Andra former av sociala nätverk med organisationer och föreningar kan agera som ett liknande skyddsnät i livet. Exempelvis kan föreningsliv för invandrare i Sverige vara en särskild viktig form av socialt kapital vars samhörighet kan leda till ett socialt skyddsnät (Ibid.).

Det är viktigt att understryka hur socialt kapital kan ha negativa effekter och konsekvenser för en individ (Starrin & Rønning 2011). Ömsesidigt utbyte av resurser kan innebära att individen gör uppoffringar som kan vara till hans nackdel. För invandrare kan deras sociala kapital till deras släkt och familj utomlands till exempel innebära att personen skickar pengar till sitt hemland oavsett hur mycket pengar hen tjänar. Därför är socialt kapital inte alltid till fördel för individen. Exempelvis skulle en persons sociala kapital i en kriminell gängmiljö sannolikt uppfattas som negativt av det resterande samhället (Ibid.). Summerat ses socialt kapital som en resurs vars egenskaper kan skydda individer och grupper från fattigdom, fysisk och psykisk

ohälsa. Dessa resurser kan även medföra negativa konsekvenser på grund av sociala relationers ömsesidiga natur (Solheim 2011).

4.2 Vuxenblivande

Att definiera vuxenblivande är inte enkelt i vår samtid. För ca 50-60 år sedan ansågs man vara vuxen i Sverige när man gick färdigt folkskolan, fått fast arbete eller flyttat hemifrån (Hwang & Nilsson 2019). Inträdet till olika områden av arbetsmarknaden var relativt låg till skillnad från dagens samhälle med högre konkurrens, arbetslöshet och krav på universitets- eller åtminstone gymnasial utbildning. Därför behöver många unga vuxna snarare välja mellan att vidareutbilda sig eller bli arbetslösa. Därutöver var priserna för att köpa egen bostad betydligt lägre än idag. Ägandet av sitt egna hem har traditionellt sett varit en indikation på vuxenlivet och på grund av samhällets nuvarande höga tröskel in till bostadsmarknaden kan det ta 10 år eller mer från gymnasiestudiernas slut tills man har köpt fast bostad. Denna förändring beskrivs enligt Hwang och Nilsson som en värderingsförskjutning kring uppfattningen om vuxenlivet och rollen som tillkommer med att vara vuxen. Därigenom finns det idag i samhällen likt Sverige en nybildad livsfas som kallas vuxenblivande. Denna relativt tydliga livsfas präglas av minskad föräldrakontroll, senareläggning av familjebildning, längre utbildningstid och ökad osäkerhet gällande önskat arbete. Vuxenblivande perioden sker ungefär mellan åldrarna 20-30 år och består av 5 delar vilka är; 1) identitetsutforskning, 2) instabilitet i livet, 3) fokus på egen identitet, 4) en känsla av "mitt emellan" och 5) en tid av möjligheter (Ibid.).

Identitetsutforskning består av funderingar kring vem man är och hur ens vuxna liv ska utvecklas, särskilt gällande kärlek och arbete (Hwang & Nilsson 2019). Relationsmässigt handlar det om att hitta en partner som kan komplettera ens egen identitet och personlighet. Arbetsmässigt består vuxenblivandet av en tid när man utforskar olika yrkes och utbildningsmöjligheter med hopp om att hitta ett idealt arbete. Ett sådant arbete innebär helst en form av självförverkligande och tillfredsställande. När en individ har flyttat hemifrån stärks möjligheterna att fokusera på sig själv, samtidigt som en vilshenhet kan uppstå eftersom det finns färre personer som kan bekräfta den delvis nya identiteten man håller på att utveckla (Ibid.).

Vuxenblivandet är en tid av instabilitet där ständiga förändringar och sökande av sin identitet innebär att man ofta testar sig fram (Hwang & Nilsson 2019). Det görs genom att byta jobb,

partner, boende, utbildning och liknande. En faktor som det teoretiska begreppet utgår från är att många flyttar tillfälligt tillbaka hem till sina föräldrar av ekonomiska skäl eller svårighet att hitta bostad. Livsperioden kan vara fylld av optimism men även stress, speciellt för de personer som inte tar initiativ till förändringarna. Vidare menar Hwang et al. att den höga arbetslösheten hos ungdomar i Europa är ytterligare en anledning till stress och oro (Ibid.).

Vuxenblivandet ses som relativt fritt från institutionella skyldigheter och krav (Hwang & Nilsson 2019). En persons tillfälliga fokus på sig själv betyder att man utvecklar de färdigheter som krävs för att hantera sin vardag och uppnå en djupare förståelse för vem man är samt vad man vill uppnå i livet. Att vara mitt emellan är en annan särskiljande del av vuxenblivandet, där personer tenderar att se sig själva som varken vuxna eller ungdomar utan istället i ett slags mellanrum. Dessutom sker det sociala symboliska händelser under och efter vuxenblivande perioden som markerar vuxenlivet, såsom äktenskap, vilka påverkar hur andra och en själv uppfattar sig själv. Normen för när dessa symboler sker har förlängts i det svenska samhället vilket i sin tur har förlängt vuxenblivande som en period av människors liv. För de flesta är vuxenblivande perioden en tid av stark optimism där få dörrar har stängts och drömmar om framtiden är fortfarande vid liv. Drömmarna är dock mer sällsynta och handlar snarare om att hitta ett rimligt välbetalt jobb man trivs med och en livspartner (Ibid.).

4.3 Resiliens

Resiliens som teoretiskt perspektiv är stort och kan användas för olika inriktningar. Vi kommer använda oss av de aspekter som rör ensamkommande barn och deras livssituation. Det handlar om att lyckas bibehålla en normal funktion under icke-normala livsförhållanden, en sorts motståndskraft mot att utveckla psykiska problem (Borge 2011). Medan individer kan vara motståndskraftiga i förhållande till vissa påfrestningar i sin levnadssituation och inte andra handlar resiliens mer om ett komplext samspel mellan människor och riskfyllda omgivningar. Hos barn kan resiliens förstås som processer vilka leder till att man utvecklas på ett relativt normalt sätt, trots att man har haft erfarenheter som innebär en relativt stor risk att utveckla problem eller avvikelser. Med andra ord handlar resiliens om god psykosocial funktion trots upplevelse av risk (Ibid.).

Den sårbarhet människor har för påfrestningar i livet varierar och vissa individer drabbas hårdare än andra, även om risknivån är likadan (Borge 2011). När det kommer till arbete med barn vill man utveckla barnets egna självförtroende för att i sin tur öka deras motståndskraft mot stress. En person med låg självkänsla och självförtroende är mer sårbar för påfrestningar, och genom att arbeta med att utveckla barnets självförtroende ökar deras motståndskraft (resiliens) mot stress. Resiliens har en sorts positiv spiral, där gott självförtroende leder till bättre hantering av påfrestningar vilket i sin tur stärker självförtroendet ytterligare. I liknande ådra är låga nivåer av självförtroende och självkänsla en negativ spiral ökar en sårbarhet mot påfrestande omständigheter (Ibid.).

En av de viktigaste delarna barn behöver lär sig under sin uppväxt är god social anpassning, annars känt som social kompetens eftersom vi är sociala individer (Borge 2011). För att förstå social kompetens inom det teoretiska perspektivet används 3 underkategorier vilka är intellektuell resiliens, emotionell resiliens och beteendemässig resiliens. Intellektuell resiliens syftar på den kompetens barn har med att klara av skolan och få bra betyg trots att deras livssituation borde hindra dem för att klara av den delen av sin vardag. I en liknande ådra är emotionell resiliens förmågan att behålla hoppet och känna trygghet trots de extrema påfrestningar man utsätts för, och således inte utveckla emotionell/psykisk problematik. Till sist refererar beteendemässig resiliens till barns beteende i förhållande till sociala normer samt deras förmåga att över tid närma sig ett mer normativt beteende. Exempelvis kan det handla om ett barn som skriker och eskalerar direkt till fysiskt våld när hen blir arg, och över tid lär hen sig att kontrollera sitt beteende på olika sätt (Ibid.).

4.3 Sociala normer

Månsson beskriver att samhället inte klarar sig utan ett visst mått av stabilitet och kontinuitet (2018). Denna stabilitet och kontinuitet upprätthålls genom sociala normer, annars känt som spelregler för mellanmännsliga umgänge. På grund av dynamiska förändringar i samhället, som exempelvis invandringen av andra kulturer, sker det en ständig förändring av normer som kan upplevas svårt för människor att hantera. Sociala normer är oftast oskrivna och omfattas av både formella och informella regler vilka styr hur vi bör agera i olika situationer. Dessa normer vägleder oss exempelvis om hur vi skall uppfostra eller uppföra oss i olika sammanhang. Författaren menar att desto längre man befinner sig i ett sammanhang tidsmässigt, desto mer

förståelse har man kring hur man bör agera eftersom kunskapen ökar kring samhällets skrivna och oskrivna regler. Konsekvenser av att bryta mot normerna kan leda till att man utpekas som avvikare och därmed får vissa sanktioner (Ibid.). För att behålla sina normer och strukturer behöver samhället kunna ge sanktioner mot avvikare för att få individer att följa rådande normer (Giddens & Sutton 2014). Sociologen Merton drog slutsatsen att i ett samhälle kan det uppstå glapp mellan kulturella normer och mål. För vissa grupper är det svårt att följa strukturerade sociala regler. Det kan ske en krock mellan sitt eget lands kultur och mottagande landets kultur om hur en individ bör vara och om vad som är möjligt att eftersträva (Månsson 2018).

5. Metod

5.1 Metodval

Gällande materialinsamling för vår studie användes ett kvalitativt tillvägagångssätt, där vi har genomfört semistrukturerade intervjuer. Kvalitativa intervjuer medför en viss flexibilitet både för undersökning och oss som forskare (Bryman 2018). Genom att använda sig av semistrukturerade intervjuer i form av en intervjuguide lämnas möjlighet för att utforska relativt specifika teman samtidigt som deltagaren får frihet i att forma svaren och tolka frågorna på sitt sätt. Metodvalet är lämpligt för studiens syfte eftersom ändamålet är att ta på en djupgående nivå förstå hur socialarbetare arbetar med ensamkommande barn samt hur målgruppen förbereds inför vuxenlivet. Med tanke på praktikers erfarenhet inom ämnet är deras syn på fenomenet väsentlig för att besvara forskningens syfte. Under intervjuerna ställs följdfrågor vid behov, som inte står med i intervjuguiden. Dessa följdfrågor ger plats för mer flexibilitet och följsamhet vars syfte är att utvinna djupgående och utvecklade svar (Ibid.).

5.2 Urval

Urvalet består av fem respondenter, varav två är boendepersonal på två olika HVB-hem, en boendechef för HVB-hem och två socialsekreterare i Göteborg och dess kranskommuner. Kvalitativa studier kräver inte ett stort antal respondenter för att få en djupare uppfattning om ett fenomen (Bryman 2018). Urvalet bestod ursprungligen av uteslutande socialsekreterare men på grund av svårigheter med att engagera deltagare bestämdes att även inkludera socialarbetare från HVB-hem. Att få tillträde till en sluten miljö som socialkontor kan vara svårt då det kräver kännedom om de personer som arbetar i den slutna miljön. En förutsättning är att man kontinuerlig kontaktar nyckelpersoner genom organisationens ledning (Ibid.). Anpassningen av urvalet medförde tillgång till socialarbetare som arbetar direkt med ungdomar i kontrast till om enbart socialsekreterare inkluderats. Därmed inkluderades aktörer som utreder behov och skriver vårdplan men även de som har uppdrag att utföra vårdplanen. Studien täcker därför större delar av insatser relaterade till övergången från barndom till vuxenlivet i samhällsvården.

För att inkludera deltagare kontaktades socialkontor, barnsekreterare och HVB-hem via telefon och mejl. Tillgänglighetsurval användes för att hitta relevanta respondenter, vilket innebär att

vi kontaktade möjliga deltagare som valde att delta utefter deras tillgänglighet (Bryman 2018). Vidare för att säkerställa att urvalet bestod av lämpliga deltagare användes ett målstyrt urval vilket betyder att individer med en viss professionell bakgrund valdes för att uppnå forskningsmålet (Ibid.).

Google Scholar och Göteborgs universitetsbibliotek användes för litteratursökning. Databasen *ProQuest Social Science*, med sökorden “Rights of children”, “Sweden”, “Immigration”, “Unaccompanied”, “Refugee”, “Transition to adulthood” användes i olika kombinationer. Endast referentgranskade artiklar publicerade efter år 2010 och skrivna på engelska eller svenska inkluderades. Antal träffar vid sökning efter artiklar var mellan 2826 och 11 beroende av kombinationen av sökorden. Utifrån de resultat vi fick med olika sökningar gjorde vi ett relevansbaserat urval av artiklar där vi läste studiers titlar och abstract för att se om forskningen var relevant till vår studie. Totalt 24 artiklar lästes i sin helhet och deras egna referenser granskades för att hitta ytterligare relevant information om forskningsområdet.

5.3 Genomförande av intervjuer

Samtliga intervjuer använde samma intervjuguide och varade i ungefär 1 timma. Mötena med barnsekreterare skedde digitalt med kamera via *Zoom*, vilket innebar att vi inte kunde kontrollera ljud och miljödistractioner som kan ha påverkat mötet. Intervju med personal på och chef för HVB-hem genomfördes fysiskt i en lugn kontrollerad miljö där vi hade möjlighet att läsa av hela deltagarens kroppsspråk. Anledningen till att intervjuens genomförande skilde sig var snarare ett resultat av vår anpassning utefter deltagarnas preferenser. En av dessa intervjuer spelades inte in eftersom deltagaren inte godkände detta, vilket förklaras ytterligare under metoddiskussionen.

5.4 Bearbetning av intervjuer och empiri

Vid transkribering av intervjuerna valde vi att ofiltrerat skriva ned allt deltagarna sade, för att på ett så icke-påverkande vis som möjligt analysera dess innehåll. Efter genomläsning av alla transkriberingar och påbörjades en initial manuell färgkodning och tematisering. Kodifieringen skapades genom att hitta gemensamma teman som återkom flera gånger i flera intervjuer. Genom att arbeta med materialet noggrant justerades tematiseringen för att matchande sätt representera de fynd som befanns relevanta för att besvara frågeställningarna. Denna

tematisering utgick även från att hitta material som var relevant till studiens teorier och tidigare forskning. Initialt färgmarkerades text relevant för vuxenblivande teorin i varje intervju och därefter lästes texten igen och ett passande tema identifierades. Därefter användes samma process vars resultat skapade fyra huvudteman med underrubriker som kategoriserade fynd utefter gemensam relevans. För att strukturera samla in samtliga fynd och relevant information skapades ett dokument där varje fynd placerades under mest lämpliga tema/underrubrik. Därefter delades huvudteman upp mellan författarna för att effektivt bearbeta materialet. En andra kodifiering påbörjades där allt material gick igenom ännu en gång med kommentarer kring vilka fynd som tillhörde varandra, vilken specifik information som uppgavs och i vilken ordning fynden skulle presenteras i resultatet. Vid skrivandet av resultatet och analysen togs direkt upprepande ord bort i citaten, och [...] användes för att göra citaten mer konkreta och lättlästa samtidigt som deltagarens röst bevarades. Citaten innehåller även parenteser som förtydligar vad respondenten syftar på i fall där det kan vara otydligt. Exempelvis förvandlades “Ehh, jag jag tror att man, det såhär kan komma långt på att bygga tillit med dem.” till “Jag tror att man [...] kan komma långt på att bygga tillit med dem (barnen).”.

5.5 Forskningsetiska övervägande

Vetenskapsrådet fyra etiska principer har varit vägledande för vårt arbete i syftet för att stärka kravet på deltagarnas skydd. De fyra kraven är; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet, nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2012). Principerna följs genom bland annat att alla deltagarna fick ta del av informationsbrevet där samtycke begärs (Bilaga 1), deltagarens samtycke kommer bekräftas sedan muntligt innan intervjun börjar. Samtliga respondenter informerades att allt insamlat material från intervjuer kommer att raderas efter att uppsatsen har blivit godkänd. Alla deltagare kommer att förbli anonyma (konfidentialitetskravet) och alla deltagare har informerats om att var och en kan när som helst avsluta sin medverkan under intervjun. Anonymisering skedde genom att samtliga personuppgifter sekretessbeläggdes och slumpartade siffror i kombination med deras yrkesroll ersätta deras namn. Undersökningen är frivillig och bygger på samtycke från deltagarna, och därför skall en deltagares uppgifter och insamlad information raderas omedelbart om hen inte längre skulle vilja delta fram tills den 28:e april 2022. Efter den 28:e kommer studien vara inlämnad för betygsättning och detta har framförts i det informationsbrev samtliga deltagare tog del av (Bilaga 1). Intervjuerna och transkriberingen av dessa kommer att raderas så fort

uppsatsen är godkänd. Insamlat material kommer inte heller att användas i något annat syfte än denna studie samt endast författarna och vår handledare ta del av det insamlade materialet.

Inga intervjuer med ungdomarna själva genomfördes, vilket beror på universitets restriktioner samt de problem som kan uppstå enligt Vetenskapsrådets principer kring genomförande av intervjuer (Kvale & Brinkmann 2009). Forskare bör vara medvetna om de skador som kan medföras av en kvalitativ studie på en deltagare. Den etiska principen om att göra mer gott i förhållande till hur stor skada den kan utgöra skall följas strikt, speciellt i hänsyn till när mindreåriga ingår (Ibid.). Inga intervjuer med ensamkommande barn om deras upplevelser genomfördes på grund av att målgruppen är minderåriga och sårbara.

En annan etisk aspekt som är viktigt att reflektera över är forskarens egen påverkan på respondenternas svar. Två av deltagarna har en professionell relation till en av författarna vilket kan påverka deras svar. Exempelvis kan lojalitetskonflikter visas under intervjun genom att känsliga ämnen tas upp (Akademikerförbundet 2017). Att ställa integritetskänsliga frågor kan påverka respondentens svar, därför är det viktigt att vara medveten om detta. Därtill kan tidigare kontakt med deltagarna påverka oss som forskare, där en av oss förhåller sig mer neutral och kritisk till respondenten än den andre. En annan etisk avvägning som gjordes var att inte uppge vilka kommuner som deltagarna arbetar i på grund av anonymitetskäl.

5.6 Reflektion kring tillförlitlighet och genomförbarhet

Forskningens ämnesområde är brett och har många möjliga forskningsinriktningar, därav har vår studie begränsats. Detta har gjorts för att säkerställa studiens genomförbarhet och tillförlitlighet samt för att ta fram och understryka värdefulla fynd som kräver efterforskning. I kvalitativa studier som denna likställs genomförbarhet och tillförlitlighet med trovärdighet och överförbarhet (Bryman 2018). För trovärdighet ser man istället till hur acceptabel studiens beskrivningar av en social verklighet är acceptabel hos andra människor (Ibid.). Genom att samla information från många håll, använda sig av tidigare forskning och litteratur i ämnet har studien lyckats beskriva det nuvarande perspektivet samhället har kring studiens ämne. Vår förståelse av ämnet genom vår utbildning och tidigare erfarenheter har sannolikt påverkat vår uppfattning kring barnavård med ensamkommande barn. Barnavård, immigration och resursfördelning är ämnen som har ett politiskt och ideologiskt värde vilket innebär att andra kan ha en annan ingångsvinkel till undersökningsområdet. Vår akademiska utbildning grundar

sig i socialt arbete och vi har båda arbetserfarenheter av socialt arbete vilket ger oss ett utgångsperspektiv som kan vara missvisande. För att minimera denna möjliga påverkningsfaktor valde vi att ställa öppna icke-ledande frågor där deltagarna fick tolka frågorna fritt och tala till punkt vilket är i linje med Jacobsens definition av ett öppet förhållningssätt (2012).

Överförbarhet handlar om att se de kvalitativa studiernas fylliga redogörelser som informationskällor och bedöma hur överförbara resultaten är i en annan kontext (Bryman 2018). Denna studie påstås inte kunna göra generaliseringar kring arbetet med ensamkommande barn i hela Sverige. Däremot kan vi jämföra det insamlade materialet med tidigare forskning och teorier för att därigenom etablera en större giltighet av resultatet. Vidare uppnås detta genom att studien har genomförts på ett så korrekt sätt som möjligt samt att det finnas en medvetenhet om de faktorer som påverkar studien. Faktorer som val av intervjuens plats, forskarens attityd eller utformning av intervjuguide (Ibid.). Genom att detaljerat beskriva forskningsprocessen blir det även möjligt för andra att granska studiens utförandeform. Att få tillträde till en social miljö i intervjuernas platser har varierat något mellan deltagare och det har främst berott på att vi som forskare har anpassat oss för att vara så tillmötesgående som rimligt möjligt för våra deltagare. Deltagare med relevanta erfarenheter för undersökningen, såsom barnsekreterare, har varit exceptionellt svårtillgängliga.

Med tanke på detta och det snäva tidsspännat som fanns för att hitta deltagare såg vi det som nödvändigt att förenkla medverkande processen för våra deltagare för studiens genomförbarhet. En möjlig anledning till att vår undersökning upplevde svårigheter att hitta deltagare är att gruppen som arbetar med ensamkommande barn är relativt liten. På grund av rådande situation i Ukraina och den massiva invandringen till Europa kan det ha bidragit till att flera av möjliga respondenter inte kunnat ställa upp. Vidare verkar det finnas flera faktorer som påverkar svårigheter med att hitta deltagarna.

Genom vår flexibilitet mot våra deltagare minskade vår kontroll över intervjumiljön. Vissa intervjuer genomfördes fysiskt i en lugn och kontrollerad miljö utanför deltagarnas arbetsplats, medan andra genomfördes digitalt på deras arbetsplats eller i en hemmiljö. Således kan de digitala intervjuerna ha blivit påverkade av utomstående faktorer bortom vår kontroll och därtill hade vi inte samma möjlighet att uppfatta hela personens kroppsspråk. Värt att nämna är att på en av de fysiska intervjuerna deltog endast en av oss och intervjun spelades inte in. Detta var

på deltagarens starka begäran att inte bli inspelad och att hen endast var bekväm med att en av oss var med i intervjun.

Det är viktigt att vara medveten om att dåligt inspelade intervjuer, osammanhängande och misstolkningar av en intervjun kan påverka reliabiliteten negativt (Kvale & Brinkmann 2009). I denna studie kan observatörseffekten påverkat det insamlade materialet eftersom en av oss känner deltagarna sedan tidigare. Observatörseffekten innebär att forskare på olika sätt påverkar den intervjuades svar genom exempelvis klädstil, energi, tonfall eller attityd (Bryman 2018).

5.7 Metoddiskussion

Alla intervjuer genomfördes separat med var och en deltagare för att inte påverka respondenternas svar. I en intervju är det viktigt att respondenterna inte påverkar varandra för att de skall få en chans att tänka fritt, få utrymme till egna uppfattningar och åsikter (Kvale & Brinkmann 2009). Att intervjuas tillsammans med andra deltagarna kan bland annat negativt påverka respondenternas svar, då de inte vågar uttrycka sig ärligt och dela sina åsikter. Det är viktigt att beakta den intervjuform studien genomför (Ibid.). Val av antal intervjuer fattades utifrån två omständigheter vilka var genomförbarhet av studien och grad av pålitlighet. Undersökningens tidsspann är relativt kort och möjlighet att hitta deltagare, planera intervju och liknande är en tidskrävande process. Under studiens gång uppkom svårigheter med att hitta villiga deltagare bland den målgrupp som undersöks och därför ansågs 5 intervjuer som ett lämpligt antal. Forskningens grad av pålitlighet hade självfallet varit högre om mer tid fanns för att intervjuas andra möjliga deltagare.

När det kommer till studiens val av teoretiska utgångspunkter så finns det många olika teorier som skulle kunna användas för ämnet. Eftersom vår studie fokuserar på ensamkommande barns övergång till vuxenlivet har vi valt teorier som fångar upp olika aspekter av vad det innebär. Socialt kapital som teori är särskilt relevant för att undersöka ensamkommande barns förberedelse inför vuxenlivet eftersom målgruppen per definition har placerat i en ny social miljö utan sin familj (Starrin & Rønning 2011). Att besitta ett socialt kapital, oavsett om det är ekonomiskt, kulturellt, relationellt eller annat, anser vi vara en väsentlig del av att tillhöra ett samhälle som vuxen medborgare. Eftersom sociala relationer är en grundpelare som alla samhällen är byggda på. En annan viktig aspekt som teorin och tidigare forskning har

uppmärksammat är barnets relation till vuxna vårdnadshavare och de negativa aspekterna av den sortens avsaknad.

Teoribegrepp vuxenblivande anses även ha en sorts egenartad betydelse för vår studie eftersom vad vuxenlivet påstås vara, samt hur och när man blir vuxen i Sverige är frågor som är viktiga att undersöka. Eftersom studien undersöker hur ensamkommande barn förbereds inför vuxenlivet är det särskilt viktigt att försöka förstå vart i livet de unga vuxna befinner sig efter att de har fyllt 18 år. Genom att använda sig av begreppet vuxenblivande kan vi därigenom tolka och försöka förstå huruvida barnen förbereds inför nästa fas i deras liv. I en liknande ådra synliggör begreppet den normativa synen på att bli vuxen i en nordeuropeisk kontext, vilket skiljer sig åt från andra delar av världen. Det är betydelsefullt att beakta vuxenlivets definition och förståelse som ett socialt och kulturellt konstruerat begrepp vars innebörd påverkar individens egna perception av sig själv såväl som hur samhällets perspektiv på individen.

Genom att använda sig av resiliens teorin kan denna studie försöka analysera hur socialarbetare arbetar för att stärka barnets motståndskraft samt vilka områden som kan behöva förbättring. Vidare belyser begreppet sårbarheter hos barn, vilket är särskilt intressant eftersom ensamkommande barn är mer utsatta än andra enligt tidigare forskning. Rubriken normalisering/integrering används för att kunna svara på forskningsfrågor kring socialarbetarnas förförståelse kring vuxenblivande och deras integrering i samhället. Begreppet normaliseringsprincipen var kompletterande för att förstå det rådande fenomenet på djupet samtidigt som en riktlinje om jämlika livsvillkor lyfts fram.

5.8 Arbetsfördelning

Gällande arbetsfördelningen av vår studie valde vi dela på arbetet på ett så jämställt sätt som möjligt. Vår arbetsprocess mynnade ut i att vi delade upp rubriker och kategorier att skriva om, och efter att texten var framställd gick vi gemensamt igenom arbetet. Denna arbetsmetod var gynnsam eftersom den var praktisk och tidseffektiv vilket behövdes för denna studie. Genom att ha många möten där vi tillsammans gick igenom arbetet upplever vi att delaktigheten som kommer med att skriva ett arbete tillsammans uppnåddes. Genom att korrekturläsa varandras arbete, bolla idéer och tankar kring olika formuleringar blev vårt arbete slutprodukten en

sammanvävd text med en tydlig röd tråd. Gällande intervjuerna turades vi om rollerna intervjuare och observatör och transkriberingarna framställdes på ett liknande sätt.

7. Resultat och analys

De fynd som identifierades som viktiga för att besvara studiens syfte och frågeställningar kategoriseras under fyra teman och ett antal underrubriker. Det första temat, “socialarbetarens perspektiv”, utreder deltagarnas perspektiv på ensamkommande barn och deras förväntan på barnen. Det andra temat “normalisering/integrering” berör fynd med stark koppling till sociala normer samt normaliseringsprincipen. “Vuxenblivande processen” är resultatets tredje tema där fynd har samlats som starkt relaterar till ensamkommande barns vuxenblivande. Temat visar även skillnaden mellan vuxenblivande teoretiska utgångspunkt och målgruppens livsomständigheter. Det fjärde temat “etablering av sociala relationer” granskar den sociala aspekten av arbetet med ensamkommande barn och sociala relationers vikt i ensamkommande barns förberedande inför livet som ung vuxen. Därutöver undersöks socialarbetarnas uppföljning och utvärdering av det förberedande arbetet med ensamkommande barn.

7.1 Socialarbetarens perspektiv

Detta tema består av fynd som illustrerar socialarbetarens perspektiv på det förberedande arbetet med ensamkommande barn inför vuxenlivet. Temat är indelat i tre underrubriker som lyfter olika aspekter av temat. Dessa är “Det stora vårdbehovet”, “Svårigheter i arbete med ensamkommande barn och unga vuxna” och “förväntan på ensamkommande barn”.

7.1.1 Det stora vårdbehovet

Det finns en röd tråd bland samtliga boendepersonalen gällande stora vårdbehovet som de ensamkommande har i jämförelse med barn födda i Sverige som befinner sig utanför samhällets vård. De menar att vissa barn som kommer till Sverige har med sig mycket trauman och psykisk ohälsa som måste iakttas och behandlas. Boendet där intervjupersonen arbetar riktar sig till en särskilt utsatt grupp bland ensamkommande och att hen därför inte uttalar sig om hela gruppen ensamkommande:

“Då är man inte bara ensamkommande, utan då är man ensamkommande med ett vårdbehov också så att säga det, så att de som vi har jobbat mycket med då har ju oftast mycket trauma som ligger och [...] dåligt allmäntillstånd och psykiskt så oerhört sköra.

Vilket gör att våran bild av vad den säger [...] är väldigt, väldigt hjälpkrävande då liksom och att det är väldigt mycket insatser som det görs.”

- Boendechef för HVB-hem

Från ovanstående citat kan tolkningen göras att ungdomar som kommer till HVB-hem har oftast stora vårdbehov som de måste få hjälp med. Boendechefen menar att det görs stora insats kring ungdomar vilket bekräftar forskningen om vikten av vuxnas stöd gällande barnets psykiska mående. Forskningen har visat att ensamkommande barn är extra utsatt målgrupp på grund deras upplevelse av krig och svår resa till mottagande landet (UNICEF 2022). Resan är mycket påfrestande och som oftast kan leda till många fall av psykisk ohälsa. Därför är det viktigt att ge extra utrymme och stöd som de är i behov av (Ibid.). Likaså uttrycker en annan personal:

“Man ändå också har en stor roll liksom att kunna hjälpa de här barnen bearbeta sina traumatiska upplevelser som de har varit med om. Det är en kanske största del av det [...] att kunna jobba med det som har hänt under tiden.”

- Boendepersonal 2

Boendepersonalen 2 menar att barnen har varit med om en lång tuff väg som har varit påfrestande. När barnen kommer hit handlar det främst om att jobba med deras mående.

Det finns en annan enig bild hos barnsekreterare som understryker vikten av att förstå de krav som ställs på målgruppen. Det handlar om att normalisera situationen och ge en tydlig bild över att barnen kommer möta svårigheter. Att ensamkommande socialiseras till att klara sig i större utsträckning då ett socialt skyddsnät inte är garanterat efter att de fyllt 18 år. Så här uttrycker barnsekreterare 1&2:

”Att det blir liksom en björntjänst att ge för mycket tjänster och liksom för mycket stöd precis innan det utan att så här är verkligen stärka förmågan att göra saker själv och bli självständig [...]. ”

- Barnsekreterare 2

“Men att det inte handlar om att du kom till Sverige som ensamkommande. Det handlar om att så här fungerar det för de flesta. Nej, det står inte en bostad och väntar på dig

direkt när du flyttar hemifrån. Många får bo inneboende, många får jobba på jobb som inte är så väl betalda innan man har en utbildning. Det är så det är så liksom skeendet [process] går och normalisera.”

- Barnsekreterare 1

Tolkningen kan göras från ovanstående citat att det finns samsyn bland barnsekreterare att barn måste ta ansvar över vardagen tidigt. Det hjälper inte att göra som den ena uttrycker som en ”björntjänst” utan unga vuxna måste själva ta tag problemet. En slutsats som kan dras är att ensamkommande barns vuxenblivande process behöver börja tidigt för att möta verkligheten, vilket enligt vuxenblivande teorin börjar vid 20 års ålder i Sverige (Hwang & Nilsson 2019). Det intressanta är att ingen av barnsekreterarna diskuterades detta i relation till det svåra vårdbehov som boendepersonalen uttryckte. Det verkar som att socialsekreterarna har anpassat sitt arbete från det att ensamkommande barn saknar vuxenstöd istället för att det kan finnas behov av fortsatt stöd när barnen har blivit vuxna.

Detta kan bero på att socialtjänsten inte känner till de vårdbehoven hos unga på samma sätt som boendepersonalen:

”Enligt min erfarenhet så stämmer inte vårdplanen till ungefär sextio procent. Den beskriver ungdomen som vi får till ungefär trettio procent till fyrtio procent. Den problematiken som många [ungdomar] har oftast inte beskrivits i vårdplanen. Alltså de [socialtjänsten] inte manipulerar oss men det känns att beskrivningar är manipulerande. Det känns som att socialtjänsten inte har inte träffat dem tillräckligt. Kanske har träffat dem tre gånger i trettio minuter Att de inte vet egentligen mycket om ungdomen.”

- Boendepersonal 1

En tolkning som kan göras är vad att det kan bli problematiskt att ställa höga krav på ungdomarna om socialtjänsten inte känner till det egentliga vårdbehovet. Enligt boendepersonal 1 beror det på att vårdplanen som skickas med det ensamkommande barnet oftast inte stämmer överens samt saknar vård beskrivningen. Boendepersonal 1 menar att socialtjänsten underskattar vård- och stödbehovet hos de unga på grund av undermålig kontakt och utredning samt uppföljning. Forskningen har visat att samverkan mellan verksamheter som dessa är avgörande för att säkerställa ungas hälsa samt en god övergång till vuxenlivet (Röda Korset

2020). Personalens beskrivningen av behovet i förbättrad samarbete med socialtjänsten verkar stämma överens med tidigare forskning. En möjlig lösning skulle vara att ta fram en nationell samordningsplan mellan myndighetens verksamheter för att främja hållbara och långsiktiga insatser rörande målgruppen (Ibid.).

7.1.2 Svårigheter i arbete med ensamkommande barn och unga vuxna

En svårighet som samtliga intervjuade uttryckte i arbete med målgruppen är att kunna arbeta motiverande, sprida hopp och sätta upp framtida mål. Svårigheten består av personalens vetskap om den juridiska osäkerheten kring barnets möjlighet att stanna kvar i Sverige:

“Man vet inte när ska man vara stanna kvar, ska man satsa på livet? Hur kommer det ser ut då? Det kan vara så att efter två år kan migrationsverket säger nej, du är inte välkommen hit.”

- Boendepersonal 2

Ungdomar upplevs leva i en ständig osäkerhet där man inte vet eller kan planera sin framtid. Även i de fall där barnet lyckas stanna av olika anledningar, försvinner en del av de få år barnet har på sig att förberedas för det svenska samhället. Frågor ställs såsom vad man skall man satsa på och är det värt att försöka skapa en framtid i ett land som kanske inte får tillhöra. Barnets maktlöshet över sina livsvillkor konkretiseras i dessa fall och är ett hårt exempel av den problematik ensamkommande barn i Sverige upplever gällande asylsökandes process (Kaukko & Wernsjö 2016). En möjlig tolkning är att fyndet återspeglar tidigare forsknings slutsats om att välfärdssamhället har blivit mer restriktiv kring dess mottagande av människor (Kazemi 2021). Deltagarnas påståenden visar på att migrerande barn och unga måste få tillgång till rättssäker asylprocess (Kazemi 2021; Hedlund 2018). Oavsett hur det individuella fallet hanteras, anser samtliga deltagare att det är möjligt att se hur ensamkommande barn känner en avsaknad av makt, tillhörighet och delaktighet. Det är möjligt att denna ovisshet förstärks av den långa väntetiden som tillhör asylprocessen (Brendler-Lindqvist 2004).

Samtliga deltagare uttrycker på olika sätt att denna rättssäkerhet saknas:

” [...] Sen började det komma fler och fler tillfälliga uppehållstillstånd. Vilket naturligtvis för barnet är skönt att få veta att du får stanna, men en osäkerhet i, okej, vad händer när det tar slut? [...] Vad händer sen om jag ska åka tillbaka sen när jag

varit här i 6 år? [...] Så att det är klart att det blev en förändring i tryggheten. Med någon slags såhär självklar existens rätt till landet. Blir ju alltså, det blir så många frågor som kommer med.”

- Barnsekreterare 1

I och med utlänningslagens ändring har det blivit uppenbart enligt barnsekreteraren att det blir svårare för barnen att veta samt planera deras framtid (Hedlund 2018). Barnsekreterare 1 menar att det tidigare har funnits en trygghet i att kunna veta att man har en säker plats i samhället vilket påverkar de unga positivt. Respondentens svar stämmer överens med Lalander & Herz (2020) studie som pekar på att ensamkommande barn idag ställs allt mer inför flera utmaningar jämfört med jämnåriga barn födda i Sverige (Ibid.). Denna osäkra framtid som barnsekreterare beskriver beror bland annat på att barns framtid aldrig är klar utan osäker, då det finns alltid en risk att de kan få avslag (Hedlund 2018). Konsekvenser av detta kan vara att ungdomar har lägre självkänsla samt känner sig mer utanför. En av boendepersonalen på HVB-hem beskriver att denna ovisshet samt osäkerheten kring uppehållstillstånd har konsekvens som innebär att diskussionen kring vem som får stanna handlar mer om vem som är värdig och ovärdig. Dessa känslor av lågt självförtroende och självkänsla kan minska ensamkommande barns motståndskraft mot påfrestande situationer samt kan leda till en negativ spiral där individen känner maktlöshet (Borge 2011).

En annan svårighet som lyfts under intervjuerna är svårigheten med att kunna slutföra arbetet med målgruppen innan barnavården avslutas då tiden för placeringen är knapp. En av deltagarna menar att det är fel i systemet. Barnsekreterare 2 menar att hanteringen efter avslutad placering är problematisk då barnet inte får den hjälpen som har funnits under vårdtiden. Detta beror på att tiden för placeringen samt beviljade insatser är kortvariga vilket gör att målgruppen inte blir tillräckligt förberedda inför vuxenlivet:

” [...] det ändå är en svårighet att omställningen i, att liksom de kanske kommit och har fått all hjälp och stöd från samhället. Vilket man ska få och sen omställningen till att man liksom blir 21 och sen inte får någon hjälp, att det ändå är ett sånt systemproblem. Det är svårt man vet ... [...] att när du fyller 21 så måste du själv ordna ditt egna boende. Jag har upplevt att många ungdomar har svårt att... Även om man säger det så tar man inte till sig ... När man väl står där utan något boende, då kommer man inte

få någon hjälp längre. [...] man har ju fått hjälp så länge så att man är ju van ändå på något sätt få någon hjälp. Men de är det som har varit lite alltså ganska hårt här, att vuxna, vilket man anses vara när man fyller 21 eller tar studenten. De får ju i princip inte hjälp med boende från socialtjänsten, förutom om alltså rent akut till exempel.”

- Barnsekreterare 2

Kennya & Loughryb menar att samhällets övergång till vuxendomen har förlängts, som innebär att övriga samhällets barn oftast väljer att stanna kvar hos sina vårdnadshavarna rar för att klara övergången till vuxenlivet (2018). På grund av avsaknad av sociala skyddsnet tvingas ensamkommande barn tidigt övergå till vuxenlivet vilket barnsekreterare uttrycker som problematiskt då tiden för övergången är kort. Därför kan denna problematik beskrivas som ett systemfel som inte tillåter målgruppen att få fortsatt beskydd från socialtjänsten (Barries & Mendes 2011). Tolkningen skulle vara att förlängning av vårdtiden möjliggör att barn kan klara vuxenlivet bättre.

Vidare upplevde vissa intervjuade att språk upplevdes vara hinder för de ensamkommande barnen. Hinder i form av integrering samt förståelse av det svenska systemet. Söderqvist, Bülow & Sjöblom studie visade att språket var en av de viktigaste faktorerna som möjliggjorde intetergringen (2017). Intervjuade upplevde att målgruppen hade språkliga svårigheter som utgjorde ett hinder i deras vardag. Känsla av utanförskap samt svårigheter med förberedande inför vuxenlivet identifierades:

“[...] språk är ju ett jätte hinder [...] för att blandar (vi) in en tolk så blir det ju ett annat samtal på något sätt liksom. Och det blir ett väldigt strukturerat samtal. Du förbereder frågorna för du vill [...] använda tiden väl och du betar av någonting [...] Att det där försvinner ju, [...] Att man känner sig jäkligt dålig. Så här man sitter och räknar [...] i samma böcker som åttaåringar gör liksom eller tolvåringar liksom och så är man 18 och man har en bild av att jag ska kunna försörja en familj liksom [...] Det kan också skapa någonting då som är ungdomarna, liksom att de känner sig lite utanför [...]”

Ungdomarna framstod uppleva frustration över att inte kunna landets språk och att det är ett stort hinder överlag. Söderqvist, Bülow & Sjöblom forskning visar att ensamkommande barn kan uppleva språkliga svårigheter som kan försvåra deras integrering i olika sociala kontexter (2017). Barnsekreterare 1 lyfter språkliga svårigheter med att kunna uttrycka sig vilket utgör grunden för integrering i en social kontext. Uppgiften som socialarbetare blir att hjälpa de ensamkommande barnen att navigera i samhället med hjälp av individanpassad språkintröduktion som förbättrar integreringen av målgruppen (Socialstyrelsen, 2020: 15–16). En slutsats som kan dras är språket är en central resurs för att kunna förbereda ensamkommande barn inför vuxenlivet.

7.1.3 Förväntan på de ensamkommande

Intervjuades centrala förståelse kring förväntningar på de ensamkommande var förmågan till självförsörjande och självständighet. En av intervjuade beskriver på följande sätt:

“I slutet, så kan det ju vara det här att man ska visa upp att man kan laga mat och [...] att man har en koll på vad saker och ting kostar i affären och såna här saker. [...] att man visar upp en mognad för att kunna bo i ett stödboende då liksom. [...] om du tar steget härifrån är stödboende då måste du ju kunna ställa om. [...] Det är ingen som kommer och väcker. Det är ingen som tjuvar på dig liksom, utan du måste ju hålla ordning själv på när jag ska till tandläkaren, när skall jag till till BUP till exempel och och sköta de här sakerna. [...] Gå upp och komma iväg till din verksamhet, alltså till skolan.”

Boendechefen menar att unga vuxna skall ha förmåga till eget ansvar för att klara vuxenlivet. Genom att hantera vardagliga sysslor samt ha kunskap om hur vardagliga strukturen i samhället fungerar uppnås vuxenlivet. Innebörden av att vara vuxen är inte enkelt samt varierar över tid och rum (Hwang & Nilsson 2019). Mycket av vuxenlivet idag innebär att unga vuxna skall uppnå en viss grad av självförsörjning och förmåga till eget ansvar (Ibid.). En annan boendepersonal menade att att kunna planera, sätta upp mål i livet är en slags tecken på självständighet. Personalens vägledning kan ses vara stärkande i förberedande till vuxenlivet

som bland annat möjliggör målgruppens konkurrenskraftighet på arbetsmarknaden (Ibid.). Tolkningen kan göras att boendepersonalen vägleder och lär ungdomar sociala normer som finns i samhället för att de skall klara de krav som samhället ställer (Månsson 2016). Den andra förmågan handlar om att bli självständig till den grad som anses behövas för att kunna klara ett självständigt liv:

”För jag tänker tydlighet. [...]gör man den här placeringen på stödboende kommer gälla tills du fyller 21 år eller tar studenten, och därför är det väldigt viktigt att du under den här tiden får det stöd du behöver för att liksom sen kunna vara självständig och klara sig bra i samhället och så kan man ju liksom jobba på de områdena som man ser att det behövs.”

- Barnsekreterare 2

Tolkningen kan göras att socialarbetare förbereder och förutser att ungdomarna kan vara självständiga. Respondenten menar att det är viktigt att få det stöd som behövs för att kunna bli förberedd. Med hjälp av samordnade insatser, utbildning och anställningsmöjligheter underlättas denna övergång till vuxenlivet hos ensamkommande (Sirriyeh & Ni Raghallaigh 2018). Självständighet innebär också att kunna be om rätt stöd och insats enligt en annan barnsekreterare samt boendechef för HVB-hem. Utvecklandet av självständigheten leder även till en utveckling av självförtroendet vilket enligt resiliens teorin innebär en ökad motståndskraft mot stress och annan ohälsa för att klara vuxenlivet (Borge 2011). Denna resiliens stärker även barnens förmåga att planera och därigenom deras självständighet.

7.2 Normalisering/Integrering

Följande tema handlar om sociala normer och den normaliseringsprincip som påverkar förberedandet av ensamkommande barns vuxenblivande. I temat finns underrubrikerna “sociala normer och social inkludering” och “kritisk hållning till normalisering/Integrering”.

7.2.1 Sociala normer och social inkludering

En gemensam bild som alla deltagare uttryckte var att skolan spelade en stor roll i integreringen av ensamkommande barn och för att förmedla de normer som samhället har:

”Man kanske har en bild av hur ni i Sverige men man vet inte hur det faktiskt fungerar. [...] svenska ungdomar som de har i alla fall en bild av hur de gör. Hur skolsystemet fungerar [...] De vet att [...] ska man gå hos doktorn kl. 08.15 så är det kl. 08.15, men kommer man kl. 08.45 då får man inte komma in liksom. Det finns lite sådana här saker som [...] sitter med gratis hos de flesta svenska ungdomarna då [...] det [utbildning] är ju någonstans nyckeln till livet.”

- Boendechef för HVB-hem

Chefen för HVB-verksamheten menar att de barn som hen har mött saknar kunskap om det svenska systemet jämfört med svenskfödda barn, vilket överensstämmer med Månssons förståelse av sociala normer (2018). Det blir till de ensamkommande barnens nackdel att inte känna till de uttalade och oskrivna regler som finns i deras vardag. Skolan blir ett verktyg som kan introducera barnen till samhällets strukturella och sociala normer. Detta stämmer även väl överens med Månssons resonemang kring samhällets oskrivna och skrivna regler. Mycket av det samhälleliga strukturer styrs av dessa regler som individer antas följa och veta (Ibid.).

En barnsekreterare beskrev hur de motiverar barnen att gå i skolan för att skaffa sig en utbildning. Detta är för att kunna integrera sig snabbare i det svenska samhället:

”Jag tänker så här att det man gör hela tiden är att, Håll dig kvar i skolan. Gör ditt bästa utbilda dig, försök, få sen motivera på det att det kan vara positivt för dig. Det kan vara positivt för din möjlighet att få ett förlängt [uppehållstillstånd], för det är ju i många fall. Vi har ju liksom olika och sådär med gymnasielagen, inte gymnasielagen den nu alltså.”

- Barnsekreterare 1

Söderqvist, Bülow & Sjöblom visade att språket var en av de viktigaste faktorerna för att lyckas i det nya samhället (2017). Ungdomarna i studien uttryckte att satsa på språket och skolan är viktigt för att om man inte har språket så blir det svårt att komma in i samhället (Ibid.). Socialarbetaren ovan är angelägen om att uppmuntra barnen att gå i skolan och skaffa utbildning. Motivering handlar också om att barn och unga vuxna faktiskt ökar sin möjlighet till att få förlängd eller få permanent uppehållstillstånd. Hedlund menar att den nya gymnasielagen inneburit att de ensamkommande som skall eller har hunnit fylla 18 år måste

påvisa att de utbildar sig för att kunna garantera att de kan stanna kvar i Sverige (2018). Dessa barn har alltså en osäker framtid då det alltid finns risk att de kan få avslag (Ibid.) vilket barnsekreteraren ovan oroar sig för. Detta återfinns i normaliseringsprincipen för att staten tvingar unga gå i skolan för att de skall integreras (Backlund 2014). En annan del av förberedandet inför vuxenlivet tas upp av boende chefen för HVB-hem, där hen beskriver hur skolan agerar som en fog för att forma barnen till framtida arbetare. Medan flera deltagare uppger att skolan är viktig av flera anledningar, lyfter ingen annan denna aspekt av arbetet med barn. En fråga man kan ställa sig är huruvida detta tankesätt existerar hos andra socialarbetare och isåfall om det påverkar de kompetenser och villkor som anses krävas för att vara förberedd inför vuxenblivandet.

7.2.2 Kritisk hållning till normalisering/Integrering

Boendepersonal 1 samt boendechef för HVB-hem var kritiska till normaliseringsprincipen. Exempelvis anser de att den kulturella aspekten glöms bort och att det kan påverka ungdomarna negativt:

”Något som jag blir ledsen över är en av våra tidigare medarbetare sade till [ungdomarna] om hur man skall bete sig, men i deras kultur är det exempelvis rätt att äta med händer. Jag har sagt till att det inte är rätt att göra så till min medarbetare, vi skall ha respekt för deras kultur, man måste bemöta kulturen.”

- Boendepersonal 1

Det boendepersonal 1 beskriver i citatet kan förstås som ett tillfälle där personalen pekade ut barnen som avvikare eftersom de bröt mot samhällets sociala normer. Utifrån Giddens & Suttons perspektiv kan man förstå detta som att boendepersonalen försöker upprätthålla sina normer och strukturer samtidigt som de lär barnen hur man uppför sig i en svensk kontext (2014). Det uppstår alltså en kulturkrock mellan normer och mål vilket sociologen Merton menar inte är ovanligt att det kan uppstå krock mellan kulturella normer och regler (Månsson 2018). Att boendepersonal var omedvetna om deras kultur och likaså ungdomarna om den svenska kulturen (Ibid.). Detta är en illustration av de svårigheter ensamkommande barn utsätts för där de behöver hantera en mångfald av anpassningar och konflikter mellan att behålla sin kulturella bakgrund samtidigt som man skall integreras med det svenska samhället (Söderqvist, Bülow & Sjöblom 2017).

Den andra kritiken som har identifierats är integreringsfrågan kring kravet på hög utbildning i det svenska samhället. Boendechefen för HVB-hem berättar att skolan kanske inte är rätt väg att gå för alla. Det är kanske inte en normaliseringsåtgärd som behövs i samhället vilken hen beskriver på följande vis:

”[...] tänker jag också att många av de här dem är vana att jobba och de tas bort från dem liksom. [...] många av de här har ju ingen erfarenhet av att gå i skolan liksom. Man kanske har gått några år. [...] och så kommer man hit och så tycker våra politiker att de ska vara gymnasiet behörighet till högskolan [...] Att man kommer hit och inte kan lägga ifrån sig svenskan och svårt läsa och skriva överhuvudtaget. Att man innan man är behörig att söka till universitet så det krävs ganska många år. Det är tufft för oss, liksom som är födda här liksom jag ibland funderar. [...] Våra killar skulle ju må så mycket bättre med två dagar i skolan och tre dagar praktik [...] Alltså skulle man kunna involvera praktikplatser på ett helt annat sätt, liksom att försöka.”

- Boendechef för HVB-hem

Boendechefen för HVB-hem menar att vissa barn och unga vuxna som kommer hit har svårigheter med att möta de krav på utbildning som politikerna och samhället kräver. Ofta har de mindre skolgång och även arbetat som barn i sitt hemland. När de kommer till Sverige tas arbetet ifrån dem vilket kan vara problematiskt. Boendechefen menar att ungdomar istället skulle trivas bättre med att få behålla sin praktiska sysselsättning. Enbart skolgång och utbildning kan inte lösa integreringen. Sysselsättning och praktik är centrala aktiviteter för en god integration. Denna ansats som boendepersonalen uppvisar kan bero på att deltagarna inte ser skolan som viktig för deras framtid.

7.3 Vuxenblivande processen

Detta tema innehåller aspekter av ensamkommande barns vuxenblivande process som deltagarna lyfte. Fokuset på ligger därmed på hur resan till ett självständigt liv ser ut för ensamkommande barn samt hur socialarbetare arbetar med förberedandet av vuxenlivet. Temat är uppdelat under två underrubriker av pedagogiska skäl, vilka är “Flytta utan återvändo” och “Framtidsplanering”.

7.3.1 Flytta utan återvändo

Ett gemensamt fynd som togs upp i samtliga intervjuer var barnens begränsade möjlighet att flytta tillbaka till de vårdhem de hade innan de fyllde 18 år. Möjligheterna för detta varierade och innebar att ungdomarna ska uppnå vissa kriterier.

“Finns det möjlighet att ungdomen återvänder till boendet. Ja det hade vi. Men vi måste få ett tillräckligt syfte att ta tillbaka ungdomen. Kolla omständigheter. Grunder för att komma tillbaka.”

- Boendepersonal 1

Att flytta hemifrån är en del av vuxenblivandet och möjliggör ett större fokus på en själv, samtidigt som det finns färre personer som kan bekräfta ens utveckling (Hwang & Nilsson 2019). En aspekt som vuxenblivandet utgår från är ungdomens möjlighet att flytta hem, vilket många gör av ekonomiska skäl samt bostadsbrist (Ibid.). Det framkommer tydligt hos samtliga deltagare att denna möjlighet delvis existerar beroende på ålder, juridiska rättigheter och behov. Med tanke på att kommuner inte är skyldiga att ge insatser till de ensamkommande barn som har fyllt 18 år (Kazemi 2021), verkar ensamkommande barns vuxenblivande process som mer sårbar och särskild från normen.

När barn förbereds inför vuxenblivandet flyttar många till stödboenden där det finns färre insatser och större frihet. Barnsekreterare 1 illustrerar hur stödboenden används som ett förberedande steg för självständighet och utgång ur samhällsvården.

“[...] det är också en liten sån här trend. Att har man bott i familjehem så när man [...] ska fylla 18 så vill man gärna flytta till stödboende för att förbereda sig [...] på vuxenlivet. Vi försöker säga att jo, det är jättefint, men du går fortfarande i skolan och de flesta ungdomar flyttar inte hemifrån när man går i skolan och så. Men ja, det brukar ofta bli som ungdomar vill. Men det finns ju också ofta en tanke hos ungdomen själv att vilja förbereda sig för vuxenlivet.”

- Barnsekreterare 1

Övriga deltagare återberättar hur ensamkommande barn flyttar till stödboenden som nästa steg inför vuxenlivet. Barnsekreterare 1 är dock den enda deltagaren som lyfter hur sällan barn i den åldern flyttar och blir helt självständiga. Alla deltagare explicit uttryckte att ensamkommande barn är som alla andra och här kan vi se hur ensamkommande barns levnadssituation skiljer sig

från den normen. Det är möjligt att denna omställning i barnets situation påverkar deras studier och kan därigenom ha en negativ effekt på deras intellektuella resiliens (Borge 2011). Samtidigt visar citatet att det finns en vilja att bli vuxen och vad som är den underliggande motivationen till denna vilja bör undersökas i vidare forskning.

Barnsekreterare 2 förmedlar i liknande ådra den sorts svårigheter som ensamkommande barn ställs för vid flyttningsprocessen:

“Det är väldigt, väldigt jobbigt. En jobbig fråga för många är att hitta boende, man kan ju inte ha stått i bostadskö så länge. Man har inte kontaktnät, det är ju inte så lätt. [...] kontaktpersoner ska hjälpa till i alla bostadsköer, söka aktivt, komma på mötena för socialtjänsten med boendeenheten och det behövs extra stöd så att inte ungdomarna ska känna sig ensamma i den frågan. För det kan ju bli en väldigt stor press att man har deadline så att man måste flytta ut så.”

- Barnsekreterare 2

Denna utsägelse poängterar hur svårt det kan vara att hitta bostäder samt exemplifierar hur socialarbetare kan fylla den roll som en förälder annars stöttar sitt barn med, vilket många ungdomar förlitar sig på enligt Kennya & Loughryb (2018). Båda barnsekreterare lyfter vikten av att förbereda ensamkommande barn inför deras 18 årsdag så att de har verktygen som krävs för att klara sig. Samtidigt framgår det att detta förberedande innebär betydligt högre krav och indikerar, på liknande sätt som andra studier, att andra barn får stöd efter att de har blivit juridiskt vuxna (Kazemi 2021). Det är viktigt att understryka denna skillnad av flera anledningar. En av dessa är att ensamkommande barn får högre krav på sig i tidigare åldrar än andra barn och det sker samtidigt som de befinner sig i en tid fylld av ovisshet (Hedlund 2018). Därutöver slutar ensamkommande unga vuxna att få särskilt stöd som högst vid 21 års ålder, vilket kan anses vara relativt tidigt i deras vuxenblivande process. Det skulle innebära att ensamkommande barn är mer utsatta än andra barn i Sverige, vilket överensstämmer med tidigare forskning (Kazemi 2021; Kukkao 2016). Dessa omständigheter kan leda till en ökad sannolikhet att ensamkommande barn och unga vuxna misslyckas i olika områden såsom i skolan eller i hemmet. Lägre självkänsla och självförtroende minskar individens motståndskraft och gör dem mer sårbara för påfrestande livssituationer (Borge 2011). Därigenom är det möjligt att ensamkommande barn är missgynnade på en systematisk nivå. För att kunna motverka systemiskt missgynnande och förhålla sig till normaliseringsprincipens andemening, bör det

finnas möjligheter för ensamkommande barn att flytta tillbaka till familjehem eller HVB-hem under en förlängd vuxenblivande period.

7.3.2 Framtidsplanering

En stor del av förberedandet för vuxenlivet sker genom framtidsplanering vilket bland annat manifesteras genom att sätta mål för barnen att uppnå:

“Vi motiverar de [barnen] för att de skall vara mer fria. Jag menar att de har en egen lägenhet med allting i, de har mycket mer frihet än att bo tillsammans på ett HVB-hem. De blir mer motiverade att fylla upp lilla biten [uppnå målen]. Men för en del är nästan omöjligt att närma sig till målet. Då pratar vi inte om träningslägenheter. När det är svårt, försöker vi skapa mer struktur, jobba i själva HVB-hemmet.”

- Boendepersonal 1

När det kommer till boendeformer som HVB anpassas framtidsarbetet utefter den kartläggning som har gjorts för att identifiera hens behov av stöd, i överensstämmelse med normaliseringsprincipen. Resterande deltagare uppger i varierande grad att framtidsplaneringen i barnavården, och därigenom vuxenförberedandet, förlängs. En tolkning som kan göras är att denna förlängning kan resultera i att barnen inte hinner förberedas inför vuxenlivet. En möjlig slutsats kan således vara att inte alla ensamkommande barn får den förberedelse som anses vara viktig enligt deltagarna. Därtill bör det observeras att, till skillnad från andra barn, är möjligheten att få fortsatt vård när målgruppen blir äldre mer osäker på grund av juridiska förändringar såsom tillfälligt uppehållstillstånd (Hedlund 2018).

Boende chefen för HVB-hem berättar om ensamkommande barns vilja att ta nästa steg mot självständighet:

“[...] de är ju först här och sen så flyttar man vidare till ett stödboende då [...] man får bara insatser en gång i veckan så att säga, men det finns lite vuxen koll i alla fall [...] Och det är någonting som de flesta längtar efter och det är rätt jobbigt att bo så här [HVB-hem]. Sen kan det ju vara bekvämt att fortsätta här, liksom att det finns någon som lagar mat och någon som handlar och städar[...] så vissa kommer ju på det också och drar ut på den här tiden medvetet. Medans andra har rätt bråttom och komma iväg [...]”

- Boende chef för HVB-hem

Utifrån vuxenblivandets teori kan detta påstående stämma överens med dess syn på ungdomars vilja att bli självständiga med möjlighet att utforska fritt och på egen hand (Hwang & Nilsson 2019). Att vissa verkar drar ut på tiden kan ses som ett icke-initiativtagande för förändring, vilket skulle betyda att dessa ungdomar blir mer stressade än andra (Ibid.). Värt att notera är att en liknande någorlunda uppfattning av barnens vilja att flytta återfanns hos samtliga deltagare förutom barnsekreterare 2. Att många ensamkommande barn vill skynda sig vidare, och vad det kan bero på bör undersökas. En tolkning skulle kunna vara att deras kulturella uppfattning av sig själva och vad vuxenblivande innebär skiljer sig från det svenska samhället (Söderqvist, Bülow & Sjöblom 2017).

Det framgår tydligt att barnets socialsekreterare är en av dem som förbereder individen för ett så självständigt liv som möjligt efter vårdens avslut. Båda barnsekreterare utvecklar den stöttning, förberedning och uppföljning som görs under vårdtiden.

“[...] kunna söka vård om de behöver det och ha koll på liksom hushålls kan han laga mat och städa och liksom tvätta lite såna här grejer [...] men då är det bra om du börjar träna på detta nu när du bor i familjehemmet och sen har vi uppföljning. Om man har klarat det så kan man säga ja, men. Vi bedömer att du är redo, liksom att bo i stödboenden, men du kommer ju få stöd där och sen så när man väl har gjort flytten så då jobbar vi ju likadant där liksom att det är början så får man ju mycket stöd från sin kontaktperson och personal på boendet då och så gör vi en en vårdplan där [...] som ändå liksom är tydlig.”

- Barnsekreterare 2

Att söka vård och stöd vid behov, kunna hantera hushållssysslor och matlagning kan identifieras som kriterier för att flytta vidare. Synen på stödboende och dess funktion lyfts inte på samma sätt som hos HVB-hem arbetarna, men den generella bilden stämmer någorlunda med barnsekreterarnas. Barnsekreterare 1 understryker även vikten av få förutsättningarna för att försöka, misslyckas och lära sig bli självständig. Att skapa förutsättningar för barnen ger individen en chans att stärka sin självkänsla samt självförtroende vilket i sin tur stärker deras resiliens (Borge 2011). En medvetenhet finns alltså hos barnsekreterarna om de omständigheter barnet befinner sig i och har kunskap om vilka områden de ensamkommande behöver förberedas inom.

Ett värdefullt fynd gällande förberedande inför vuxenlivet poängteras av barnsekreterare 1&2 om socialarbetarnas kunskapsbrist om vad som händer efter att barnen fyller 20 år.

“[...] sen så finns det naturligtvis olika [...] du måste till exempel få fortsätta att på en vuxenhet. De tar över när du har fyllt 20. Du fyller 20 1 december jaha, men då får vara kvar hos oss till dess. Vissa säger redan i mars året innan [...] Jag har ett boende, tack för mig. [...] Vi kan inte heller förbereda på vad som händer sen, för att de inte är kvar. Så det är ju också svårt veta.”

- Barnsekreterare 1

Utlänningslagens förändring där beviljad asyl endast medför tillfälligt uppehållstillstånd på 3 år, eller 13 månader beroende på juridisk grund, innebär att barn riskerar att få avslag vid nästa ansökan (Hedlund 2018; Ayslrättscentrum 2021). Denna åsikt uttrycks inte lika explicit hos våra andra deltagare, dock uppvisas en liknande ton av ovisshet och kunskapsbrist gällande ensamkommande barns framtid. Vuxenblivande som livsfas innehåller osäkerhet och instabilitet vilka kan medföra psykiska påfrestningar (Hwang & Nilsson 2019). Att förbereda ensamkommande barn inför vuxenlivet vid en relativt ung ålder är desto mer komplicerat eftersom framtiden är så okänd. Man kan ifrågasätta hur man kan planera sin framtid och förbereda sig för att integrera in i det svenska samhället om det finns en betydande sannolikhet att man kommer behöva resa tillbaka till sitt hemland. En slutsats som kan dras är att ensamkommande unga vuxna utsätts för särskilt stora påfrestningar som kan negativt påverka deras resa till vuxenlivet.

Barnsekreterare verkar ha en någorlunda tydlig bild av ensamkommande barns utsatthet och arbetar för att förse gruppen med de resurser som de kommer behöva:

“[...] vi måste se till att du har ett bra boende och får det stödet du behöver. Alltså har man inte förberett ungdomen så kommer du stå helt själv här när man blir 21.[...] det är jätteviktigt att verkligen förbereda för det [...]Man måste ju förbereda på att såhär, du kommer stå själv och vi har tagit väldigt mycket ansvar för hela din situation liksom. Så man måste låta ungdomen lära sig att göra mycket saker själv, men för att göra det så måste man jobba aktivt med vem som ska lära dem det liksom och ha en plan för det. Och det är ju mycket att jobba med så här personalstöd boenden och särskilt förordnad vårdnadshavare och så för att alla ska vara med på den här planen. Att ungdomen ska

bli helt självständig, [...] så behöver vi liksom aktivera stöd som jobbar med det så, men inte bli serverad för mycket.”

- Barnsekreterare 2

Det är svårt att uttala sig om huruvida väl de ensamkommande barnen är utrustade när de lämnar vården i denna studie. Däremot framgår det tydligt bland samtliga socialarbetare att det finns en vilja, arbetsmetod och plan för att försöka ge barnen vad de behöver och försöka kompensera för det dem saknar. Det verkar alltså som att socialarbetarna ställer höga krav på ungdomarna eftersom situationen kräver det. Kazemis forskning kan dock ställas i kontrast till deltagarnas uttalanden (2021). Forskarens studie syftar på att ensamkommande barn ses som mer ansvarstagande, resursstarka, produktiva och halv vuxna individer vilket innebär att det ställs högre krav på ungdomarna (Ibid.). Det är intressant att observera hur tidigare forskning och studiens fynd ger motsägelsefulla svar, och en anledning till detta kan vara studiens fokus på att studera fenomenet genom socialarbetarens perspektiv.

När ett ensamkommande barn får avslag på sin asylansökan påverkar det starkt framtidsplaneringen med barnet och försvårar arbetet överlag:

“Vissa återvänder ju vissa alltså det händer ju så också. Men att motivera [...] det tycker jag är det allra svåraste i jobbet. Att hålla upp motivationen för ett barn som har sitt avslag och bara går och väntar på sin 18 årsdag när de ska bli utskrivna till Migrationsverket. Alltså så känns det ju. [...] man försöker upprätthålla någonting som känns ganska hopplöst för barnet och även för socialsekreteraren och för alla omkring den. [...] Det tycker jag är bland det svåraste, absolut, de som har fått sina avslag.”

- Barnsekreterare 1

Denna inblick ger en förklaring till hur ett förberedande för vuxenlivet, samt socialarbetet i allmänhet, kan misslyckas. Socialt kapital beskrivs enligt dess teori som socialarbetets huvuduppgift för att kunna frigöra och stärka människors materiella och sociala resurser (Meeuwisse & Swärd 2011). Denna uppgift blir, som båda barnsekreterare beskriver nästintill hopplös där även socialarbetarna har svårt att se legitima anledningar som kan motivera barnet att förbereda sig inför livet efter barndom. Man kan på ett likartat sätt ifrågasätta hur barnet

skall utveckla sitt sociala kapital när individen är på väg att lämna det svenska samhället som ens sociala nätverk finns (Ibid.).

Med täta sociala nätverk menas en miljö som man interagerar med regelbundet och är relativt stängd för omvärlden. Det rör sig ofta om en grupp vänner eller släktingar där alla i nätverket känner varandra. Exempelvis kan ett tätt nätverk vara arbetskollegor som man jobbar tillsammans med eller personer som bor i närheten av varandra och har samma fritidsintressen. När en person utvecklar sitt relationella kapital i ett tätt nätverk kallas det för *bonding* (Ibid.).

7.4 Etablering av sociala relationer

I detta avsnitt lyfts fynd som har identifierats som viktiga för den sociala aspekten av arbetet med ensamkommande barn samt sociala relationers vikt bland målgruppen och dess förberedande inför vuxenblivande. Som en del av detta tema granskas även socialarbetarnas syn på uppföljning och utvärdering av det förberedande arbetet med ensamkommande barn. Temat innehåller fyra underrubriker som kallas “samarbete och tillit”, “skapandet av socialt kapital” “social kompetens” och “uppföljning och utvärdering”.

7.4.1 Samarbete och tillit

Ett återkommande tema, speciellt bland boendepersonalen, var att kunna skapa samarbete och tillit till ungdomarna. Utan tillit och samarbete kommer man inte långt i arbetet med ungdomarna:

“[...] plötsligt att lära sig struktur, regler, plötsligt att kunna lita på vuxna då de kom från svåra förhållandena. Att skapa tilliten var viktigt för mig! Jag ger en tydlig bild av mig, att hur jag är gentemot dem. [...] allmän regel skall var att det skall kunna lita på vuxen. Bevisa att det går att lita på vuxen. Att vara vuxen som går att lita på. Det där är viktigt i överlag med arbete med ungdomarna. Ungdomarna överlag säger att det inte går att lita på vuxna. Allmän regel skall var att det skall kunna lita på vuxen. Bevisa att det går att lita på vuxen.”

- Boendepersonal 1

Att skapa tillit mellan socialarbetare och individen upplevs vara viktigt i arbetet med ungdomarna. Utan tillit blir det svårt att exempelvis motivera, sätta gränser och komma in på ungdomarnas arena. Boendepersonal 1 beskriver att ungdomarna oftast inte litar på vuxna vilket kan innebära att ungdomarna har särskilda utmaningar när det kommer till relationsskapande. Att man utvecklar de färdigheter som krävs för att hantera sin vardag och uppnå en djupare förståelse för vem man är samt vad man vill uppnå i livet (Hwang & Nilsson 2019). Att skapa tillit är svårt och kräver tid som inte alltid finns på grund av den korta tid ensamkommande ungdomar spenderar i barnavården. Ett annat möjligt problem i arbetet med ensamkommande barn kan vara att socialarbetare bytas ut vilket betyder att den sociala relationen mellan socialarbetaren och barnet avbryts plötsligt även om förtroendekapitalet har byggts upp.

Boendepersonal 1 & 2 berättar hur man bygger upp tillit genom att bland annat respekt, gemenskap och att visa sin tillgänglighet:

*”Att jag är tillgänglig. Förutsättning är att skapa tilliten. Jag märkte att ungdomarna uppskattade och de ville att jag skulle komma tillbaka igen. [...]. Att jag ställde upp för exempelvis till ungdomen igår kväll gjorde mig glad då jag ger extra kärlek till dem”
[...] lyssna på dem, respektera dem. När man lyssnar på de så respekterar man dem. De skall känna respekt, man skall visa att man lyssnar. [...] då tar man in bättre råd från den (personal). Man har lättare att diskutera med varandra, man kan lämna en del av mig till en annan.”*

- Boendepersonal 1

Skapande av tilliten och samarbete som boendepersonalen 1 menar, handlar om att visa för ungdomarna att man är en vuxen som de kan lita på. Socialt kapital handlar delvis om att skapa förtroendekapital som hjälper den att knyta sociala kontakter (Buer & Fauske 2011). Förutsättningen för detta är förtroende för varandra samt ett ömsesidigt utbyte av resurser, vilket boendepersonal uttrycker. Denna långsiktiga tillit mellan olika relationer kan vara en grundpelare i vuxenlivet eftersom individer behöver kunna lita på andra för att bygga sociala relationer och ta del av resurser (Ibid.).

7.4.2 Skapandet av socialt kapital

En del av det sociala arbetet som kom upp i samtliga intervjuer var agerandet som informatör och introducerandet till olika sociala arenor som en väsentlig del av arbetet med ungdomarna. Ensamkommande barn verkar sakna ett stort socialt nätverk och boendepersonal 2 beskrev hur de arbetar med ungdomars sociala nätverk:

“Information handlar också väldigt mycket om att introducera dem [ensamkommande barn] [...] till olika nätverk. I de nätverken kan man matcha. En av min klient, hon träffade rätt personer på hälsoundersökning och så blev de vänner [...] erfarenheten att de var flyktingar kom hit [...]och blev som kanske en rätt människa att ha träffat [...] Rätt människa och rätt tillfället.”

- Boendepersonal 2

I enlighet med socialt kapital teorin ser socialarbetarna ett långsiktigt mål med att utveckla barn till självständiga och socialt aktiva deltagare i samhället (Buer & Fauske 2011). Tidigare forskning indikerar att ensamkommande barn har ett särskilt behov av sociala skyddsnät (Kennya & Loughryb 2018) vilket även uppges av samtliga deltagare. Den informationsgivande och vägledande roll socialarbetare anammar kan ses som ett verktyg för att minska risken för social exkludering, stärka barnens självständighet och skapa ett socialt skyddsnät (Kaukkao & Wernesjö 2016). Andra deltagare nämner på ett liknande sätt att detta verktyg är förberedande för barnens utgång från barnavården.

Att hitta *“rätt människa”* lyfts inte på samma sätt hos resterande deltagare, dock nämns informationsarbete och vägledande som en viktig aspekt när det gäller ensamkommande barns behov när de närmar sig 18 år.

“[...] för att vi pratar ju inte om att de kanske har så stora nätverk i Sverige, alltså släktingar och såna saker som en tonåring som flyttar hemifrån eller ung vuxen som flyttar hemifrån, utan vad finns det omkring dig? Vart kan du vända dig? Och hur ska vi se till att du har med dig det, är en jätteviktig bit i det.”

- Boendepersonal 2

Att ensamkommande unga vuxna ska kunna länkas till nätverk, såsom ideella organisationer eller föreningsliv ses som viktig och återspeglas bland resterande deltagare. Genom att identifiera barnets behov för sociala nätverk och presentera möjliga nyckelpersoner får

ensamkommande barn möjlighet att skapa vad Solheim definierar som positionellt kapital (2011).

En essentiell del av den statliga barnvården som tas upp i samtliga intervjuer är rollen av en god man. Boende personal 2 beskriver hur den gode mannen har två roller, en som ersättare för barnets föräldrar i det byråkratiska systemet och en annan roll som ska socialisera barnet in i samhället.

“Den andra rollen, det är god man som ska fylla också den här rollen, den andra såsom socialisering. [...] Så den här god man skall kunna socialisera med den här personen egentligen. Det jag pratar om det här informationen så det skulle hen lika gärna få av god man. För att God man är en person som kan samhället, som har alla nycklar och alla verktyg för att kunna slussa personen vidare och God man får betalt för det här jobbet.”

- Boendepersonal 2

Denna utsaga är intressant eftersom respondenten påstår både att boendepersonalen på HVB-hem är de som normaliserar och socialiserar barnet samt att God man bör vara mer delaktig och ansvarig. Att anpassa sig utefter den sociala miljö man lever i är viktig och särskild relevant för ensamkommande barn som per definition är nya till det svenska samhället. Likt tidigare forskning, visar citatet på att den gode mannens fokus ligger på hans byråkratiska sysslor i förhållande till barnets asylprocess (Kazemi 2021). Inom resiliens teori är social kompetens en viktig resurs (Borge 2011) och utifrån HVB-personal samt barnsekreterarnas perspektiv arbetar boendepersonalen dagligen med detta.

Flera deltagare nämner att rollen som God man är viktig, dock är det enbart boendepersonal 2 och barnsekreterare 1 som uttalar sig mer detaljerat om God mans syfte.

“[...] när det är barn, när vårdnadshavare i Sverige så pratar de om det tredelade föräldraskapet [...] men att det kanske är lite mer tvådelat, alltså socialtjänst familjehem. Som god man och så.”

- Barnsekreterare 1

Summerat verkar den Gode mannen primärt ha en viktig roll rent byråkratisk där hen kan agera som en juridisk vårdnadshavare, men att huvuddelen av uppfostran och förberedelse sker med

barnsekreterare och boendepersonal. En god man identifieras som en möjlig nyckelperson det ensamkommande barnet kan få hjälp och stöttning av men att en sådan relation inte är givet. Perspektivet på vad den gode mannen gör utöver juridisk stöttning skiljer sig något åt bland deltagarna. Sirriyeh & Ní Raghallaigh studie fastställer dock att ensamkommande utsätts för institutionella, kontextuella och juridiska svårigheter (2018). En möjlig slutsats kan vara att god man verkar stötta barnen i de institutionella och juridiska svårigheterna men inte nödvändigtvis i det kontextuella.

Det framgår att man arbetar med nätverksbyggande vilket ger mer tillgång för individen till resurser och information. Barnsekreterare 2 framför att hen försöker jobba med ensamkommande egna nätverk.

“[...] att försöka jobba med nätverk professionellt och det egna är personliga nätverket för att det är en gemensam faktor, som en brist som särskilt gäller för gruppen ensamkommande som gör att det [personliga nätverket] kommer svårare. Kanske särskilt övergången till vuxenlivet om man inte har alla de fördelarna som det är att ha kontaktnät och mycket hjälp från vuxna [...].”

- Barnsekreterare 2

Barnsekreterare 2 påstår att ensamkommande barn tenderar att sakna det sociala nätverk som är användbara och ger fördelar. Dessa fördelar kan komma i form av materiella resurser, men även information om ett jobb tillfälle eller en fot in på bostadsmarknaden. På ett liknande sätt anser socialt kapital teori att det är viktigt att bygga ett diversifierat nätverk av sociala relationer, eftersom dessa kan ge individen tillgång till olika saker (Starrin & Rønning 2011). Ett tunt nätverk är dock inte tillräckligt eftersom det kan finnas portgångar i olika former som endast kan förbigås genom starka och stabila relationer (Björnberg 2013). Tidigare forskning uppger att ensamkommande barn har större sannolikhet att bli socialt exkluderade (Kukkao & Wernsjö 2016). Genom att ge ensamkommande barn verktyg och arbeta med barnets nätverk, som denna barnsekreterare verkar göra, minskar sannolikheten för social exkludering samtidigt som individen ges fler möjligheter att bli mer självständig (Ibid.).

En viktig del av det grundläggande arbetet med ensamkommande barn är dess trygghet. Barnsekreterare 1 lyfter hur tilliten kan brista när dem behöver flytta runt till olika boenden vilket kan leda till en sorts snöbollseffekt.

“[...] men då kanske det bryts därför för att man aldrig bekväm eller man tar inte till sig vården. Man vill inte prata med personalen.”

- Barnsekreterare 1

Att flytta kan vara en omständig process där man, utöver det praktiska sysslorna, behöver etablera sociala kontakter på nytt med personal och eventuellt andra barn på boendet. Likväl behöver boendepersonalen försöka bygga upp en relation med barnet och som citatet visar kan man bli ovillig att pröva på nytt. Isolering och asocialt beteende har många negativa aspekter, vilket kan ses som ännu mer problematiskt för barn som befinner sig i en ny social kontext och saknar ett befintligt kontaktnät. Att inte stärka människors sociala och materiella resurser genom att bygga sociala nätverk innebär att individen går miste och skyddsfaktorer som kan vara avgörande (Meeuwisse & Swärd 2011). För barn är skolan en viktig skyddsfaktor bland annat eftersom dess sociala arena möjliggör skapande av nya kontakter. Att bilda en relation med minst en vuxen anses vara en särskild stor skyddsfaktor enligt socialt kapital (Ibid.) och alla dessa skyddsfaktorer kan försvinna om barnet inte lyckas integrera sig med sin omgivning på grund av olika anledningar. I situationer där barn behöver flytta för att deras behov inte tillgodoses kan internaliseras som personligt misslyckande vilket i sin tur kan sänka barns resiliens (Borge 2011). Ensamkommande barn har redan genomgått en stor flytt från sitt hemland och som en del av vuxenblivandet kommer behöva flytta igen i hopp om att bli självförsörjande. Med andra ord visar denna studie på att förflyttning mellan olika boenden kan vara en särskilt ömtålig process eftersom gruppen verkar sakna den trygga hamn som barn behöver.

Det framgår att man arbetar med nätverksbyggande vilket ger mer tillgång för individen till resurser och information. Barnsekreterare 2 framför att hen försöker jobba med ensamkommande egna nätverk.

“[...] att försöka jobba med nätverk professionellt och det egna är personliga nätverket för att det är en gemensam faktor, som en brist som särskilt gäller för gruppen ensamkommande som gör att det [personliga nätverket] kommer svårare. Kanske särskilt övergången till vuxenlivet om man inte har alla de fördelarna som det är att ha kontaktnät och mycket hjälp från vuxna [...].”

- Barnsekreterare 2

Barnsekreterare 2 påstår att ensamkommande barn tenderar att sakna det sociala nätverk som är användbara och ger fördelar. Dessa fördelar kan komma i form av materiella resurser, men även information om ett jobbtilfälle eller en fot in på bostadsmarknaden. På ett liknande sätt anser socialt kapital teori att det är viktigt att bygga ett diversifierat nätverk av sociala relationer, eftersom dessa kan ge individen tillgång till olika saker (Starrin & Rønning 2011). Ett tunt nätverk är dock inte tillräckligt eftersom det kan finnas portgångar i olika former som endast kan tas igenom starka och stabila relationer (Björnberg 2013). Tidigare forskning uppger att ensamkommande barn har större sannolikhet att bli socialt exkluderade (Kukkao & Wernsjö 2016). Genom att ge ensamkommande barn verktyg och arbeta med barnets nätverk, som denna barnsekreterare verkar göra, minskar sannolikheten för social exkludering samtidigt som individen ges fler möjligheter att bli mer självständig (Ibid.).

Medan tillit och byggande av förtroendekapital tas upp som ett problem bland samtlig boendepersonal, utvecklar boende chefen för HVB-hem hur de uppmuntrar och arbetar med att utvidga barnens intressen och sociala nätverk.

“Det handlar väl egentligen mer om att förbereda dem, att alltså vara någonstans kan man göra det [...] att man fysiskt och praktisk [...]. Men är du intresserad av fotboll till exempel bara liksom spela eller titta så är det stor chans [...] kommer du att hitta folk där som du kommer och synka med liksom. Gillar du musik och gör en musikresa så är det där du kommer att hitta liksom, [...] det är ingen panik liksom i det här att du är 15 år nu och känner att du är ganska ensam. [...]”

- Boendechef för HVB-hem

Att ge ensamkommande barn en annat perspektiv på deras nuvarande sociala situation och känslor av ensamhet tas endast upp av denna deltagare. Det intressant att observera hur skillnaden mellan socialarbetares individuella förförståelse kan påverka de råd och stöd de ger till barnen. Vuxenblivandet, likt livsperioden innan, är generellt fylld av optimism på en bättre framtid (Hwang & Nilsson 2019). Det är svårt att säga i vilken omfattning det görs, men att uppmuntra barnen att utvidga deras sociala nätverk och ge dem ett tidsperspektiv de saknar kan vara en skyddande faktor för individens psykiska hälsa samt uppmuntra hen att etablera socialt kapital. Genom *bridging* kan barnen bilda nya relationer med olika sociala nätverk vilket på sikt kan leda till *bonding* där individen skapar ett tätt nätverk (Ibid.). Denna process anses kritisk för att ensamkommande barn ska kompensera för de fördelar och resurser som har

förlorats när de lämnade sitt hemland. De övriga deltagarna uttalar tydligt att föreningar, fritidsintressen och det civila samhället som en viktig komponent för barnets överlevnad efter barnavården. Socialarbetarna visar en medvetenhet om att dessa föreningar möjliggör sociala relationer och det uttrycks en viss förhoppning att detta sociala skyddsnät ska någorlunda ersätta den roll en förälder annars har till sitt barn vid den åldern. Det är intresseväckande att socialt kapital teorin har nästintill samma resonemang kring föreningsliv som socialarbetarna, trots att deras arbetsmetod uppges sakna en viss teoretisk grund.

Samtliga socialarbetare är väl medvetna om ensamkommande barns brist av sociala relationer, och barnsekreterare 1 representerar de övriga deltagarnas åsikter väl.

“Vad har du med dig? För att vi pratar ju inte om att de kanske har så stora nätverk i Sverige, alltså släktingar och såna saker som en tonåring som flyttar hemifrån med ung vuxen som flyttar hemifrån, utan vad finns det omkring dig? Vart kan du vända dig? Och hur ska vi se till att du har med dig det, är en jätteviktig bit i det.”

- Barnsekreterare 1

Att identifiera sociala nätverk som bristande och rusta upp barnen med den information de lär behöva är viktigt. Det som inte framgår lika väl hos barnsekreterarna som boendepersonalen är att man behöver uppmuntra och stötta barn med att bygga upp sitt sociala nätverk. Man kan ifrågasätta om informationsinsamling kan ses som en tillräckligt kompenserande insats för den brist av socialt kapital som ensamkommande barn har. Det är anmärkningsvärt att barnsekreterarna pratade förhållandevis lite om hur man ska arbeta för att barnet ska skapa nya sociala nätverk utöver att vägleda barnet som en sorts informationskälla. Det är även värt att poängtera hur samtliga socialarbetare ser det sociala arbetet som väldigt viktigt hos den här gruppen, samtidigt som de anser att de har samma behov som alla andra barn. Utefter denna studiens fynd kan man ifrågasätta om denna förförståelse är någorlunda motsägelsefull med tanke på socialarbetares kunskap om hur ensamkommande barn är unikt utsatta. Därutöver kan man överväga hur detta påverkar vilka villkor och kompetenser som krävs för att anses vara förberedd in vuxenblivandet.

7.4.3 Social kompetens

Att vara socialt kompetent är en del av den sociala uppfostran för barn (Borge 2011). Boende chefen för HVB-hem poängterar vikten av social anpassning och varför arbete med att skapa rutiner, gå i skolan och liknande anses viktigt.

“Du måste ju för att kunna överleva rent socialt så behöver du ju kunna vara med och alltså sitta i ett forum [...] oavsett om du sitter på krogen en fredagskväll eller sitter i ett personalrum tisdag morgon så måste du ju ändå kunna veta och kunna föra dig [...] och någon form av allmänbildning och det här, läsa och skriva så [...] jag tänker att det är oerhört viktigt [...]”

- Boende chef för HVB-hem

Ingen annan deltagare i studien formulerar en såpass stark motivering för social anpassning. Andra deltagare pratar om vikten av sociala kontakter och liknande men det ges få konkreta anledning till varför man arbetar med sociala relationer som den ovan. Social kompetens anses vara nästintill ett krav för en individs självständighet enligt resiliens teorin (Borge 2011). Sociala normer styr hur vi i ett samhälle bör agera i olika situationer och likt Mertons påståenden kan det vara svårt för vissa grupper att följa socialt strukturerade regler (Månsson 2018). Tidigare forskning om ensamkommande barn i Sverige visade att ensamkommande unga vuxna upplevde svårigheter att förstå sociala normer och att dessa kan ha hindrat deras framtidsplaner (Söderqvist, Bülow & Sjöblom 2017; Lander & Herz 2020). En tänkbar slutsats är således att det man måste vara socialt kompetent nog för att överleva i samhället.

Viktigt att beakta är att barnsekreterare 1 inte uppgav ett liknande fokus, vilket kan innebära att olika barnsekreterare arbetar på olika sätt. Däremot lyfte hen vikten av barnets möjlighet att ta emot stöd överlag och skapa en relation med någon vuxen som kan stötta hen under vårdnadstiden.

“Prata med ungdomarna om att den måste vara beredd att ta emot det stödet för det kan ofta. Vara svårt att. Matcha ihop.”

- Barnsekreterare 1

Att våga söka vård och be om hjälp anser samtliga deltagare vara en komponent av vuxenblivandet. Detta beteende anses inte vara en självklarhet och med tanke på ensamkommande barns påfrestande och socialt isolerade levnadsvillkor bör ett sådant beteende

ses som beteendemässig resiliens. Eftersom ensamkommande barn kan av sannolika skäl behöva genomgå större utmaningar än andra barn för att bemästra samma beteende (Borge 2011). Vad detta fynd betonar är vikten av ett uppbyggt förtroende kapital mellan barnet och en vuxen oavsett om det är barnsekreteraren, boendepersonal eller någon annan. Dessvärre framstår det som i vår studie att det saknas tidigare forskning om vilka effekter en sådan relation har på ensamkommande barns beteende att söka stöd.

7.4.4 Uppföljning och utvärdering

Efter avslutat bistånd, vård eller kontakt mellan socialarbetarna och målgruppen har deltagarna uttryckt olika ingångsvinklar kring uppföljning och utvärdering. Boende chefen för HVB-hem beskriver hens erfarenhet med ensamkommande på följande sätt:

“Det klingar ju alltid av, [...] när man jobbar med ungdomar och [...]om det är någonting ni undrar över, [...] i början så är det ju lite segt att klippa bandet så där. Men det klingar av, det tar inte så lång tid där ett par månader så är det ganska sällan man har de här samtalen eller besöken.”

- Boende chef för HVB-hem

Majoriteten av deltagarna menar att de har själva valt att behålla kontakten med ungdomarna som successivt klingar av efter en viss tid. Däremot uppger barnsekreterare 2 att hen inte följer upp ungdomarna efter avslutad vård, eftersom en sådan kontakt skulle vara för personlig. Dessa skildringar mellan socialarbetare kan vara ett tecken på att olika socialarbetare har olika inställningar vilka leder till informell eller icke-konsekvent uppföljning. Anledningen till att man följer upp ungdomarna kan variera och boendepersonal 1 påstår hens anledningar kan bero på att det finns en viss arbetskultur. Ett intressant fynd från barnsekreterare 1 var att många barn väljer att höra av sig för stöd vilket kan innebära att ensamkommande unga vuxna har ett fortsatt behov av sin barnsekreterare. Vuxnas stöd är avgörande för barns psykiska välmående (Backlund 2018), och därför kan ensamkommande barn löpa större risk att må dåligt om dem inte får behålla kontakten med socialarbetarna.

Det är tydligt att inför avslutad vård av ensamkommande barn agerar barnsekreteraren som en informationskälla som ska användas för att guida barnet genom det svenska samhället. Barnsekreterare 1 uttrycker att detta stöd fortsätter hen ge efter avslutad vård.

“[...] jag kan guida dig till rätt ställe. Som en samhällsinformation. [...] ibland så vill de berätta att någonting har hänt någonting roligt någonting så här ringa och berätta. Ibland så klipps det bara rakt av [...] det är ju jätte olika [...]”

- Barnsekreterare 1

Det verkar som att för en del ensamkommande barn kan relationen med en socialarbetare vara svårbruten, likt flera deltagares beskrivelse har man trots allt interagerat med barnet i flera år. Detta fynd kan ses som indirekt illustrera den problematik som tidigare forskning har upplyst, nämligen vad institutionell vård utan vårdnadshavare innebär. Till skillnad från andra barn, försvinner de personer som skall ha ersatt och kompenserat för ensamkommande barns avsaknad av vårdnadshavare helt från deras liv. Oavsett om detta sker vid 18, 19 eller 21 års ålder finns det ett tydligt avbrott. Som vuxenblivande teorin understryker är föräldrar fortfarande en viktig del av individens liv som kan stötta och vägleda den unga vuxna under den osäkra livsperioden (Hwang & Nilsson 2019). Barn brukar ärva och kunna ta del av det sociala kapitalet som ens föräldrar besitter vilka agerar som ett socialt skyddsnät (Solheim 2011). Att inte följa upp ensamkommande unga vuxnas utveckling och erbjuda stöttning vid behov innebär att gruppen lämnas mer sårbara. Vidare kan det möjligen förklara varför ensamkommande unga vuxna är mer socialt exkluderade (Kukkao & Wernsjö 2016), möter större svårigheter på arbetsmarknaden samt har högre sannolikhet att sjukskriva sig än andra grupper (Manhicas et al. 2019).

Barnsekreterare 1 fortsätter i sin intervju att visa hur påfrestande en del ensamkommande unga vuxna känner sig efter att de har lämnat vården.

“Det är ju väldigt stressande situation för dem så att vissa liksom ringer ju typ varje dag och fråga om vad ska jag göra och liksom? Det är stressande och det finns inte kanske inte jättemånga andra vuxna som de vänder sig till. ”

- Barnsekreterare 1

Detta fynd överensstämmer med barnsekreterare 2 syn på att barnen saknar ett personligt nätverk och exemplifierar att en sådan avsaknad leder till ytterligare stress hos den unga vuxna. Det bör uppmärksammas att HVB-personalen inte pratade om uppföljning och utvärdering på samma sätt som barnsekreterarna. Samtliga boendepersonal uppgav att deras roll är avslutad och att det inte förekommer någon form av utvärdering eller uppföljning, utöver socialarbetarens personliga initiativ att göra det. En annan tolkning av detta fynd är att flera

ensamkommande unga vuxna inte har lyckats etablera ett starkt socialt kapital och att *bridging* arbetet med att bilda nya sociala nätverk inte har varit tillräckligt (Starrin & Rønning 2011).

Som tidigare nämnt skiljer sig barnsekreterarna åt i sin villighet att kontakta och följa upp barn som de har tagit om hand efter att ärendet har avslutat. Däremot uppger barnsekreterare 1 att hen inte är den som tar initiativ till denna kontakt, utan lämnar det helt upp till den unga vuxna.

“Och jag ligger ju aldrig på själv [...] Det måste ju vara ett val som barnet själv tar eller ungdomen [...] om den vill ha kontakt eller inte? Även om jag många gånger vill ringa och fråga, vad händer? Hur går det? Det lite märkligt för dem.”

- Barnsekreterare 1

Barnsekreterarens motivering för att inte ta initiativ kan ses som tänkbar eftersom hens professionella roll anses göra det olämpligt att kontakta tidigare klienten. Det är dock värt att påpeka att sociala relationer är ömsesidiga (Solheim 2011) och en möjlig förklaring till varför kontakten med ungdomarna klingar av kan bero på socialarbetares ensidiga relation med barnen. Dessutom kan man jämföra socialarbetarens endimensionella inställning mot en förälders, som av olika skäl förmodligen inte kommer vänta på att sitt barn hör av sig för att säkerställa hens välmående.

Till sist belyser barnsekreterare 1 hur ensamkommande barn kan få stöd efter ärendets avslut och återkopplar till vikten av sociala kontaktnät.

“Alltså i många fall så etableras det ju kanske kontaktnät. [...] i ett familjehem som man har fortsatt kontakt med, även om man inte bor kvar. Det kan ju också vara [...] det finns en hel del föreningar så det finns mycket väl liksom verksamheter som man kan vända sig till [...] Här har vi efter avslutad placering, man kan få en coach man kan säga det finns ju olika sätt att hitta någon som kan guida en, men [...] du måste jobba.”

- Barnsekreterare 1

Det verkar alltså som att barnsekreterare hoppas, vägleder till och utgår från att barnet under vårdnadstiden skapar ett kontaktnät som ska kunna hjälpa personen efter vårdens slut. Barnsekreterarna verkar, likt boendepersonalen, förstå vikten av att ha en vuxen som kan kompensera för den förlorade föräldrarelationen men att dem inte ser det som sin roll att göra det. Ett återkommande tema bland samtliga deltagare är att den som ska fylla denna rollen är abstrakt och medan socialarbetarna ser vikten av den, anses den fyllas av någon annan än dem

själva. Återigen lyfts idén om att ensamkommande unga vuxna behöver arbeta för att få vägledande stöd, vilka andra barn får genom sina föräldrar. Baserat på tidigare forskning, studiens resultat och teoretiska utgångspunkter kan man på rimliga grunder ifrågasätta vilka krav som bör ställas på målgruppen, och hur stödet skall utformas.

8. Slut Diskussion

Syftet med studien har varit att undersöka hur socialarbetare i Göteborg och dess kranskommuner arbetar med att förbereda ensamkommande barn inför vuxenlivet samt hur uppföljningen ser ut efter avslutad vård. De förutsättningar och resurser som socialarbetarna anser att barnen är i behov av undersöktes. Därutöver undersöktes socialarbetarnas perspektiv på vuxenblivande samt vad det innebär att bli vuxen. I denna studie har vi redovisat den definition som socialarbetare påstås utgå från, samt använt oss av teoretiska perspektiv för att svara på frågeställningarna. Studiens resultat och tidigare forskning konstaterar att ensamkommande barn är särskilt utsatta samt har ett stort vårdbehov som kräver individanpassning. Detta kan förslagsvis göras genom att socialarbetare lyssnar på individen och finns tillgänglig både under och efter avslutad vård. Resultatet antyder att ensamkommande barn har få år på sig att förberedas inför vuxenlivet. Därför verkar barnsekreterare ställa krav tidigt för att möta den tuffa verklighet som barnen kommer stöta på när de lämnar barnavården. En slutsats som kan dras är att målgruppen ställs i en svår situation med högre krav på sig än jämnåriga födda i Sverige både under och efter vårdperioden. Vidare kan man reflektera över de höga krav som uppges målgruppen möter, och huruvida man hjälper eller stjälper ensamkommande barns, förberedande inför vuxenblivande, med att ställa krav tidigt. Det är intressant att förstå varför det ställs så höga krav på barnen och mer forskning krävs i området.

Därutöver har studien funnit att juridiska svårigheter finns som försvårar arbetet med målgruppen. Resultatet och tidigare forskning visar att tillfälliga uppehållstillstånd innebär en osäkerhet kring barnens framtid. Juridiska förutsättningar som avklarad skolgång blir en huvuduppgift i motiveringsarbetet bland socialarbetare för att öka sannolikheten att barnen får stanna kvar i Sverige. Den ovisshet som ensamkommande barn och socialarbetare behöver hantera är problematiskt och man kan ifrågasätta hur man ska kunna förbereda barn för en framtid som man inte kan förutsäga. Detta kan förklara varför ensamkommande unga vuxna bland annat har lägre ekonomiskt kapital, utbildning och begränsade juridiska möjligheter. Dessutom kan man tolka tillfälliga uppehållstillstånd som problematiskt då man aktivt bestämmer om individen är värdig eller ovärdig att tillhöra det svenska samhället baserat på ensamkommande unga vuxnas prestationer.

Rollerna mellan boendepersonalen och barnsekreterare ses på olika sätt där bland annat en boendepersonal direkt kritiserar socialtjänstens samarbete. Denna studie kan inte på sannolika

skäl föra yttranden kring detta område. Det kan dock anses vara ett tecken på att mer forskning behöver ske kring vad vilka aktörer exakt gör i arbete med ensamkommande barn och hur samarbetet ser ut bland parterna.

Studiens resultat uppmärksammar frågan om vad vuxenlivet är, när är man vuxen och vad självständighet innebär. Dessa punkter kan behöva vidareutvecklas juridiskt och organisatoriskt bland de aktörer som ansvarar för ensamkommande barns uppfostran för att ge ensamkommande barn bästa möjliga förberedelse inför livet som ung vuxen. Eftersom resultatet och tidigare forskning indikerar att den juridiska definitionen av vuxen, som en person över 18 år, inte är tillräcklig och inte verkar stämma överens med vår samtid. De definitioner och förförståelser som varje enskild socialarbetare har lär påverka arbetet med målgruppen och riskera resultera i varierande vård.

Vidare kan normaliseringsprincipen uppfattas som stödjande för ensamkommande barn där olika stöttande insatser ges för att uppnå samma villkor som andra barn har. De finns dock tecken på att normaliseringsprincipen begränsar målgruppen genom exempelvis normer om självständigt, som bidrar till att ensamkommande barns särskilda livsomständigheter osynliggörs. För att socialarbetare på bästa möjliga sätt ska kunna förbereda ensamkommande barn inför livet som ung vuxen, samt kunna möta de behov människor har i livsfasen vuxenblivande, bör normaliseringsprincipen förlängas. En annan anledning till att normaliseringsprincipen bör förlängas är att barnen ska kunna lära sig förmågorna som är viktiga för en ung vuxen med hjälp av socialarbetarna. Eftersom att be om hjälp och ömsesidig tillit verkar vara en viktig del av vuxenblivandet. Normalisering och integrering är centrala begrepp i resultatet men frågan kan ställas om var denna gräns för integrering, normalisering och assimilering av andra kulturer går. Man kan vidare ifrågasätta om samhällets vilja är att normalisera målgruppen eller assimilera dem in i det svenska samhället. Därför skulle ett intersektionellt perspektiv och maktstrukturer som begrepp vara intressant att undersöka för framtida studier.

Det framgår att skapandet av tillit mellan ensamkommande barn och socialarbetare, eller vuxna överlag, är viktigt. Det framkommer flera exempel i studien som visar hur denna tillit kan brista och peka på att målgruppen som utgångspunkt har svårigheter att lita på vuxna. För att kunna utföra socialt arbete behövs ett förtroendekapital byggas upp mellan barnet och socialarbetaren.

Därutöver verkar det vara essentiellt för att möjliggöra barnets förmåga att skapa eget socialt kapital i den nya sociala kontext hen befinner sig i.

Något att fundera över är hur socialarbetare vägleder ensamkommande barn till olika platser där de kan skapa nya sociala relationer och nätverk. Sociala skyddsnet genom en förening, nyckelperson eller ideell organisation uppges vara viktiga och man kan ifrågasätta om socialarbetares vägledande roll är tillräcklig. En återkommande fråga i denna studie, likt tidigare forskning, är vem som ska ta rollen som nyckelperson i barnets liv. En möjlig slutsats som kan dras är att kompensering för målgruppens saknad av sociala nätverk, och därigenom sociala skyddsnet, är nödvändigt. Sådana insatser skulle kunna bättre förbereda målgruppens vuxenblivande. Ett sätt som detta kan göras är att arbeta närmare med ideella organisationer och föreningsverksamheter eftersom målgruppen därigenom kan hitta nyckelpersoner samt skapa ett socialt skyddsnet. Man bör inte förbise det vägledande stöd som föräldrar kan ge samt hur föräldrar kan upplevas ställa höga krav på barnet. Intressant var att det ensamkommande barnets biologiska familj sällan nämndes i intervjuerna, och aldrig i relation till barnets förberedande inför vuxenlivet. Den kontakt och utbyte som eventuellt sker mellan barnet och dess familj bör därför studeras närmare. Forskning om ensamkommande barn i Sverige är begränsad och mer forskning i området är välkommet. Genom att höja uppmärksamheten om de ensamkommandes situation och betydelsen av fortsatt forskning, kan både lagstiftning och socialtjänstens arbetssätt förändras och förbättras på ett informerat sätt så att dessa barns inträde till vuxenlivet förbättras.

ERKÄNNANDE

Stort tack till respondenterna för att de tog sig tid för oss för att kunna genomföra detta arbetet. Tack till vår handledare Charlotte Melander för granskning av vårt arbete och bra återkoppling. Därutöver vill vi tacka Martin Johansson och Lena Leimgruber för deras stöd i att läsa och språkgranska denna kandidatuppsats. Avslutningsvis vill vi tacka alla deltagare för deras insats, utan er hade denna studie varit omöjlig att genomföra.

Källhänvisning

Asylrättscentrum. (2021). *Sveriges nya migrationslagstiftning*.

<https://sweref.org/sveriges-nya-migrationslagstiftning/> Hämtad 26 april.

Backlund, Å. (2018). *Stöd till ensamkommande barn och ungdomar – Perspektiv och erfarenheter*. Stockholm: FoU Nordväst. <https://www.fou-nordvast.se/wp-content/uploads/2016/12/St%C3%B6d-till-ensamkommande-barn-och-ungdomar-2018-Backlund.pdf>

Barnombudsmannen. (2021). *Konventionstexten: FN:s konvention om barnets rättigheter antogs av FN:s generalförsamling 1989. 196 länder har ratificerat konventionen*.

<https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/konventionstexten/>.

Barries, L. & Mendes, P. (2011). The experiences of unaccompanied asylum-seeking children in and leaving the out-of-home care system in the UK and Australia: A critical review of the literature. *International Social Work*, 54(4), pp. 485–503. doi:10.1177/0020872810389318

Björnberg, U. (2013). I väntan på uppehållstillstånd. I Bak, M. & Brömssen, K. (red.) *Barndom och migration*. Umeå: Borea Bokförlaget.

Borge, A. I. H. (2011). *Resiliens: risk och sund utveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Brendler-Lindqvist, M. (2004). Att möta de ensamkommande barnen, Stockholm: *Röda Korset*. <https://www.temaasyl.se/Documents/RapportEnsamkommandeBarnR%C3%B6daKors-et.pdf>

Buer, B. & Fauske, H. (2011). Barnmisshandel bristande omsorg och socialt kapital. I Rønning, R. & Starrin, B. (red.) *Socialt kapital: i ett välfärdsperspektiv*. Malmö: Liber, pp. 193-206.

Dalman, C. & Hollander, A. (2020). Utrikesfödda använder mindre psykiatrisk vård än svenskfödda de första åren i Sverige. *Läkartidningen*, 14:e januari.

<https://lakartidningen.se/klinik-och-vetenskap-1/artiklar-1/temaartikel/2020/01/utrikesfodda-anvander-mindre-psykiatrisk-var-d-an-svenskfodda-de-forsta-aren-i-sverige/>

Eide, K. & Hjern, A. (2013). Unaccompanied refugee children – vulnerability and agency. *Acta Paediatrica*, 102(7), pp.666–668. DOI: 10.1111/apa.12258

Folkhälsomyndigheten. (2022). *Unga och unga vuxna i riskutsatthet*.

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/livsvillkor-levnadsvanor/sexuell-halsa-hivprevention/hiv-och-sti/nationell-strategi-mot-hiv-aids-och-vissa-andra-smittsamma-sjukdomar/preventionsgrupper/unga-och-unga-vuxna/#:~:text=Personer%20r%C3%A4knas%20som%20unga%20och,och%20reproduktiva%20h%C3%A4lsa%20och%20r%C3%A4ttigheter>. Hämtad 19 april.

Giddens, A & Sutton, P. W. (2014). *Sociologi*. 5., rev. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur.

Hedlund, D. (2018). *Ensamkommande barn och ungdomar*. Malmö: Författare & Gleerups Utbildning AB.

Jensen, T. Skårdalsmo, E. & Fjermestad, K. (2014). Development of mental health problems - a follow-up study of unaccompanied refugee minors. *Child and adolescent psychiatry and mental health*, 8(1), pp.29. doi:10.1186/1753-2000-8-29

Kaukko, M. & Wernesjö, U. (2016). Belonging and participation in liminality: Unaccompanied children in Finland and Sweden. *Childhood*, 24, pp. 7-20. doi:10.1177/0907568216649104

Kazemi, B. (2021). *Unaccompanied minors (un-)made in Sweden. Ungrievable lives and access to rights produced through policy*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet. <http://hdl.handle.net/2077/68257>

Kenny, M. & Loughryb, M. (2018). Addressing the limitations of age determination for unaccompanied minors: A way forward. *Children and Youth Services Review*, 92, pp. 15-21. <https://doi-org.ezproxy.ub.gu.se/10.1016/j.childyouth.2018.05.002>

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lalander, P. & Herz, M. (2021). Life Planning and Habitus: Opportunities and Constraints Among Unaccompanied Young Refugees in Sweden. *Young*, 29(3), pp. 272–287.

doi:10.1177/1103308820966833

Lundberg, A. & Dahlsted, L. (2012). Unaccompanied children seeking asylum in Sweden: Living conditions from a child-centered perspective. *Oxford: Oxford University Press*.

DOI:10.1093/rsq/hds003

Länsstyrelsen. (u.å.). *Ensamkommande barn*. Hämtad 2 mars, år 2022.

<http://extra.lansstyrelsen.se/integration/Sv/ensamkommande-barn/Pages/default.aspx>

Manhica, H., Berg, L., Almquist, Y., Rostila, M. & Hjern, A. (2019). Labour market participation among young refugees in Sweden and the potential of education: a national cohort study. *Journal of Youth Studies*, 22(4), pp. 533-550. doi:

10.1080/13676261.2018.1521952

Meeuwisse, A. & Swärd, H. (2011). Socialt arbete och socialt kapital - en historia med komplikationer. I Rønning, R. & Starrin, B. (red.) *Socialt kapital: i ett välfärdsperspektiv*. Malmö: Liber, ss. 75-89.

Migrationsverket. (2021). *Historik*. <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Migration-till-Sverige/Historik.html> Hämtad 2 mars.

Migrationsverket. (2021). *Vad betyder orden?*

<https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/For-dig-som-ar-barn-och-har-sokt-asyl/Vad-betyder-orden.html>

Månsson, S-A. (2018) Interaktionistiska perspektiv på studier av sociala problem - processer, karriärer och vändpunkter. I Meeuwisse, A. & Swärd, H. *Perspektiv på sociala problem*.

Andra utgåva: fjärde tryckningen red. Stockholm: Natur & Kultur, ss. 167-185

Prop: 2015/16:174, 2016. *Tillfälliga begränsningar av möjligheten*. Stockholm:

Regeringskansliet.

<https://www.regeringen.se/contentassets/075968fdd8c94788977dba14bae16444/forslag-om-att-tillfalligt-begransa-mojligheten-att-fa-uppehallstillstand-i-sverige-prop.-201516174>

Riksrevisionen. (2017). *Lärdomar av flyktingsituationen hösten 2015 – beredskap och hantering* (RiR 2017:4)

https://www.riksrevisionen.se/download/18.78ae827d1605526e94b2dad8/1518435494455/RiR_2017_4_FLYKTINGSITUATIONEN_ANPASSAD.pdf

Röda Korset. (2020). *Mitt liv räknas - Den humanitära situationen för ensamkommande unga*. U.o: Svenska Röda Korset.

<https://www.rodakorset.se/globalassets/rodakorset.se/dokument/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/humanitara-situationen-ensamkommande-roda-korset.pdf>

Rønning, R. & Starrin, B. (2011). Socialt kapital - ett fruktbart begrepp. I Rønning, R. & Starrin, B. (red.) *Socialt kapital: i ett välfärdsperspektiv*. Malmö: Liber, ss. 23-39.

SBU, (2018). *Stöd till ensamkommande barn och unga Effekter, erfarenheter och upplevelser - Systematisk litteraturöversikt och etiska och samhällseliga aspekter*. Stockholm: Statens beredning för medicinskt och social utvärdering SBU.

https://www.sbu.se/contentassets/ea85f841b45f47f9b5f62484e8d981be/stod_till_ensamkommande_barn_och_unga_effekter_erfarenheter_och_upplevelser.pdf

SFS 2005:429. *Lag (2005:429) om god man för ensamkommande barn*. Stockholm: Regeringskansliet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2005429-om-god-man-for-ensamkommande-barn_sfs-2005-429

SFS 2005:716. *Utlänningslag (2005:716)*. Stockholm: Regeringskansliet.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/utlanningslag-2005716_sfs-2005-716

SFS 2016:752. *Lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*. Stockholm: Regeringskansliet.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2016752-om-tillfalliga-begransningar-av_sfs-2016-752

Sirriyeh, A. & Ní Raghallaigh, M. (2018). Foster care, recognition and transitions to adulthood for unaccompanied asylum seeking young people in England and Ireland. I Crea, T. M., Roth, B. J., Jani, J., & Grace, B. (red.) *Unaccompanied Immigrant Children:*

Interdisciplinary Perspectives on Needs and Responses. Children and Youth Services Review, 92, pp. 89-97. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.05.018>

SKR. (2021). *Kommunens ansvar för ensamkommande barn*.

<https://skr.se/skr/integrationsocialomsorg/socialomsorg/barnochunga/placeradebarnochunga/ensamkommandebarnochunga/kommunensansvar.3425.html#:~:text=Socialtj%C3%A4nstens%20ansvar,insatser%20upp%20till%2021%20%C3%A5r>. Hämtad 3 mars.

Socialstyrelsen. (2020). *Ensamkommande barn och unga: Handbok för socialtjänsten*.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/handbocker/2020-2-6588.pdf>

Solheim, L. (2011). Marginalitet och socialt kapital. I Rønning, R. & Starrin, B. (red.) *Socialt kapital: i ett välfärdsperspektiv*. Malmö: Liber, ss. 145-160.

Statistikmyndigheten, SCB. (2016). *Det stora antalet asylsökande under 2015 ökade inte flyktinginvandringen nämnvärt*. Statistikmyndigheten, SCB. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/statistiknyhet/asylsokande-grund-for-bosattning-utlandsk-bakgrund-medborgarskapsbyten-adoptioner-hushallsstatistik-och-medellivslangd>

Söderqvist, Å. Bülow, P. & Sjöblom, Y. (2017). Att bygga en tillfällig allians – metodologiska frågor vid intervjuer med ensamkommande barn och unga. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 23(3–4), ss. 239-257. doi: 10.3384/SVT.2016.23.3-4.2318

UNICEF. (2022). *Stora risker för barn på flykt från Ukraina varnar UNICEF*.

<https://blog.unicef.se/2022/03/15/stora-risker-for-barn-pa-flykt-fran-ukraina-varnar-unicef/>

Hämtad 5 mars.

UNICEF. (2022). *Vad är barnkonventionen?* <https://unicef.se/barnkonventionen>.

Utrikesdepartementet. (2005). *Skyddsgrunder och rättigheter för flyktingar och alternativt skyddsbehövande*. https://www.riksdagen.se/sv/webb-tv/video/kommittedirektiv/skyddsgrunder-och-rattigheter-for-flyktingar-och-alternativt-skyddsbehovande_GSB1114

Vetenskapsrådet. (2012). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab: Vetenskapsrådet.

2018/19:SfU 26. (2019). *Förlängning av lagen om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige*. Stockholm: Socialförsäkringsutskottets betänkande.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/forlangning-av-lagen-om-tillfalliga-begransningar_H601SfU26

Bilaga 1:

Informationsbrev till dig som vill delta i intervju för vår kandidatuppsats på socionomprogrammet VT2022

Hej!

Vi heter Dmitrij & Simon och studerar socionomprogrammet vid Göteborgs universitet. I samband med vår 6:e termin på programmet skriver vi en C-uppsats och letar därmed efter möjliga deltagare till vår kvalitativa studie. Syfte med vår studie är att undersöka hur socialtjänsten i Göteborg arbetar med ensamkommande barn och unga och hur de förbereder de unga inför övergången till vuxenlivet.

Vi vill intervju dig som arbetar som socialsekreterare och som har nuvarande eller tidigare erfarenhet av att möta målgruppen ensamkommande barn och unga i ditt arbete.

Syftet med detta informationsblad är att informera dig om de rättigheter du har, vilka riktlinjer som vi kommer förhålla oss till samt hur intervjun kommer att genomföras. Intervjun kommer ta mellan 40 och 50 minuter, max 1 timme.

Intervjun samt forskningsprojektet kommer att utgå från, och ta hänsyn till, Vetenskapsrådets forskningsetiska riktlinjer. Vi följer fyra huvudkrav från Vetenskapsrådets forskningsetiska riktlinjer (*nyttjandekravet, konfidentialitetskravet, samtyckeskravet & informationskravet*).

Nyttjandekravet: Under Intervjun kommer vi att fråga om det är okej att vi spelar in intervjun för att sedan kunna transkribera. Intervjuerna och transkribering av dessa kommer att raderas så fort uppsatsen är godkänd. Insamlat material kommer inte heller att användas i något annat

syfte än vår forskning samt kommer endast vi och vår handledare ta del av det insamlade materialet. Namn och personuppgifter kommer att avidentifieras.

Konfidentialitetskravet: I själva uppsatsen kommer det finnas stycken med "citat" under rubrik "resultat", vilket kan möjligtvis göra att kollegor kommer att känna igen en specifik formulering. Men utöver detta kommer ni förbli anonyma och vi kommer att säkerställa att er anonymitet kommer att förbli så.

Samtyckeskravet: Som deltagare i studien har du rätt att bestämma över din medverkan och kan dra tillbaka ditt samtycke under forskningens gång. Det betyder rätt att bestämma hur länge, under vilka villkor och på vilka frågor du deltar. För att använda ert material i studien måste vi få ditt godkännande. Ni kan avbryta intervjun eller dra tillbaka samtycket till att medverka i vår uppsats fram tills dess att uppsatsen lämnas in den 28:e april.

Informationskravet: Detta brev syftar till att informera er om vilken typ av studie vi har planerat att genomföra samt syfte med den. Var medveten om att insamlad information kommer att användas i vår studie. Vid intresse, frågor eller funderingar kontakta oss gärna på följande vis:

Socionomstudent: Simon Haraldsson

E-post: simon.haraldsson@outlook.com

Socionomstudent: Dmitrij Johansson

E-post: dima@stendalen.eu

Handledare och universitetslektor för socialt arbete: Charlotte Melander

E-post: charlotte.melander@socwork.gu.se

Telefonnummer: 0317866384

Med vänliga hälsningar från studenterna Dmitrij Johansson & Simon Haraldsson på termin 6 i Socionomprogrammet, vid Göteborgs Universitet.

Bilaga 2 Intervjuguide:

- Berätta om dina arbetsfarenheter som socialsekreterare?
 - Berätta om din verksamhet?
- Vad är enligt dig viktigt att tänka på när man jobbar med ensamkommande barn?
 - Vilka behov ser du hos de ensamkommande barnen?
- Hur uppnår man ensamkommande barns behov?
 - Vad är det för ensamkommande barn och ungdomar ni möter?
- Vad kan det finnas för svårigheter när det kommer till arbete med ensamkommande barn?
 - Berätta hur ensamkommande barns övergång till vuxenlivet ser ut?
- Hur ser du på socialarbetarens roll att förbereda barnet inför vuxenlivet?
- Hur tillmötesgår ni barnens olika kulturella bakgrunder och deras olika förståelser?
- Hur arbetar soc. med att hjälpa ungdomen i skapande av sociala nätverk?
- Berätta om de förändringar som har skett i ditt arbete sedan utlänningslagens förändring?
- Hur ser du på arbetet med de barn som har fått avslag?
 - Berätta hur arbetsprocessen ser ut till barnet/ungdomen när hen blir myndig eller ärendet avslutas?